Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

512485 512492

Biblioteca Pentru Toți

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir/1901-1932

253 *Ibsen*, Stâlpii Societății, teatru.
254 *Cazaban*, Departe de oraș, nuv. și schițe.
255 *Molière*, Doctorul fără voe, comedie.
256 *Nora*, Clipe trăite, nuvele.
257 *Lecca H.*, Câinii, teatru.
258 *Henrik Sienkievicz*, Bartek învingătorul.
259—260 *Duiliu Zamfirescu*, Tănase Scatiu.
261 *Osc. Wilde*, Salomea, teatru, trad. *Z. Bârsan*.
262 *Daniel de Foë*, Robinson Crusoe, povestire pentru tinerime.
263 *Traian Demetrescu*, Iubita.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1974-1975/

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistelor ale românilor 1901-1932

TĂNASE SCATIU [1]

— ROMAN —

I

Pe drumul desfundat de ploi, înnainta trăsura cu greu. Câmpul era tot una de apă. Se lăsa noaptea, și frigul începea să amorțească crestele bulgărilor de noroiu, iar bălțile prindeau o pojghiță subțire de ghiață, — ceea ce făcea drumul și mai anevoios. Caii, asudați, mergeau prin șleau, sunând din telencele lor monotone: erau patru înnaintași, toți tineri, deprinși cu vremea rea și cu noroaele, fiind-că erau născuți în herghelie, la țară. Văzuseră ei multe, de când

[1]) Acesta este al 2-lea volum din istoria Comăneștenilor, ce se publică în ediție populară, ca urmare la *Viața la țară*.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaransilvania.ro/indir 1902-1932

erau la grajd: pripoare, zăpezi, ape mari, și mai cu seamă țăpoiul lui Stoica vizitiul; așa că greutățile de acum nu i ar fi oprit din mers, dacă nu-i opreau hățurile.

In adevăr, Stoica, beat mort, ca să-și țină cumpăna pe capră, se rezema în hățuri. Atunci trăsura se oprea.

La fie-care popas, se auzea stăpânul înjurând:

— Mă, beţivule, mă, nu te-ai mai trezit!?... Mă!

Și la fie-care «mă», răsună câte un ghiont în spinarea vizitiului, dar fără nici un câștig: pe din afară cojocul gros, pe dinăuntru rachiul tare, îl puneau mai presus de pumnii «boerului».

In cele din urmă, Tănase Scatiu pierdu răbdarea Când se mai opriră caii încă odată lângă crâșma din drum, el eși de sub coșul trăsurii. Scăpărau înjurăturile de mânios ce era.

— Dă te jos, boule, dă-te jos. Trebue să mă urc eu pe capră, că de aia am vizitiu...

Stoica se foia să se dea jos, bolborosind printre dinți:

— D'apoi să-mi dai sâmbria, că eu mă duc...

— Bată-te Dumnezeu, nevoiașule, că de douăzeci de ani te duci și tot nu mai pleci. Măcar de te-ai duce dracului!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramaniei.ro/mori-1902-1932

— Par'că's eu de vină, dacă's caii stătuți de drum...

In același timp voi să sară în noroiu. Stăpână-său îl apucă de ceafă :

— Ce faci, mă !... Vrei să sari în noroiu ș'apoi să te urci în trăsură, ca un porc ?

— Poi ce să fac ?

— Să te ia dracu, asta să faci. Nu poți să te cobori de pe capră în trăsură ?

Stoica se uită cam urât la piporul ce se întindea din vârful caprei. Se simția în ce hal eră și nu-i venia deloc la îndemână să încerce. Pe când el se luptă să intre sub coș, caii mișcară trăsura. Vălătuc, Stoica se rostogoli în noroiu.

— Na !... avu el vreme să rostească.

Furia lui Scatiu nu mai cunoscu margini. Crucile, dumnezeii și toți sfinții părinți îi trecură prin gură, ca la un surugiu. Fără a mai sta mult la gânduri, dete biciu cailor și plecă, lăsându-și vizitiul în noroiu.

Când ajunse în oraș, se înoptă deabinele.

Casele lui erau așezate în mijlocul unei curți mari. Le cumpărase, ca pe tot ce cumpără, de ocazie, de la un boer scăpătat, Costache Merișescu, și le schimbase, le meremetisise, astfel că erau acum cele mai frumoase din târg.

De îndată ce se auziră clopetele cailor,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mari 1901 - 1932

slugile eșiră toate, ca de obiceiu, întru întâmpinarea boerului.

Când îl văzură singur, fără vizitiu, cu fața înnorată, nu îndrăzniră să zică nici pis, ci se apucară să dishame caii în tăcere și să ia lucrurile din trăsură.

El, cu o șubă până în pământ, peste care era încins cu cureaua de la revolver, urcă scările, intră în sală, unde îl aștepta fetița cu bona, pe care se făcu că nici nu le vede, apoi trecu în seră, unde răsturnă vre o două glastre cu flori, după aceia în sofragerie, apoi iar înnapoi, până ce dete cu ochii de nevastă-sa.

— Da ce, nu-i nimeni în casa asta?

Tincuța se grăbise să-i iasă înnainte, dar nu ajunsese la timp.

— Ba cum să nu fie. Uite, suntem toți. în păr. Da ce ți s'a întâmplat?...

— Ia nu mă mai discoase. Unde-i Costea?

Feciorul se ținuse după el de la scară.

— Da ce aștepți, măi băete? Te-ai făcut și tu boer, ha? Numai boeri în casa asta. Toată lumea i boer, numai eu am rămas mojic. Mojicu să care, că de aia i făcut el. Cum o să te dau afară, păcătosule!...

Feciorul sta înnaintea lui smirna.

— Trage de ici, boule, ce te uiți la mine pa'că nu m'ai mai văzut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Costea îl desfăcu de catarama revolverului, îl ajută să-și scoată șuba și după aceea îl întrebă :

— Poftiți dulceață ?

— Adu-mi pantofii întâiu, prostule : tot nu te-ai mai învățat cu slujba ?

Nevastă sa se apropiă de el binișor :

— Tănase, treci la tine, că ți-am pregătit tot ce-ți trebue, nu te descălța aici.

— Ia slăbește-mă dumneata cu învățăturile. Să înveți pe cine ai mai învățat, nu pe mine.

Feciorul aștepta.

— Adu-mi băete pantofii.

Tincuța se uită la dânsul, de sus în jos, fără să zică nimic ; apoi luă fata de mână și voi să treacă într'altă odae. El chemă fata înnapoi :

— Zoițico, să stai aici.

Fata nu prea vrea. Mamă-sa o rugă binișor să rămâe. Ea rămase, dar fără voe.

— Nu vrei să stai cu tata ? Incercă el să zică, cu glas blajin.

— Nu, răspunse fata, gata să plângă.

— Atunci hai, marșî !

Fetița se întoarse spre ușă, cu mâna la gură, neîndrăznind să iasă, dar în același timp nevoind să rămână.

— Marșî ! Să nu te mai văd în ochii mei, urâto !

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Fata izbucni în plâns. Mamă-sa, care o aștepta la ușă, o luă în brațe și trecură dincolo. B na dispăruse d ja.

— Neam al dracului! zise Scatiu.

Dar lăcrămile fetei părură că răcoresc aerul, ca o ploaie binefăcătoare. Tănase se mai lumină la chip, întrebă pe fecior dacă a venit cineva în lipsa lui, apoi, sub cuvânt că acolo nu era destul loc, ca să nu pară că ascultă de vorba nevestei, se duse la el în odae să se schimbe. In același timp, Tincuța, mângâind fata, își revărsa trebuința de a îmbrățișa pe cineva, de a auzi o vorbă bună, ea, care avea atâta nevoe de mângâiere.

Steteau, amândouă, una lângă alta, de vre- un ceas, când intră Scatiu.

— Mă rog, mâncăm astăzi?

Tincuța urmă a spune fetei o istorioară. Se întrerupse un moment și-i zise:

— Sună, te rog.

Apoi continuă mai departe vorba cu fata.

El sta rezemat de sobă, căutând un mijloc de a se amesteca în vorbă. Își răsuci o țigară și zise fetei să-i dea chibriturile. Fetița îi duse chibritelnița și veni repede la loc.

— Bree!... zise el lung.

Tincuța se uită la dânsul, ca cineva care înțelege ce i se cere, dar stă la îndoială

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dacă trebue să dea sau nu. In cele din urmă se hotărâ să l întrebe.

— Da ce ți s'a întâmplat?

— Ce să mi se întâmple: ia vizitiul cel procopsit de la d vo. stră.

— De la noi!... Te aud că l ai de vre o 20 de ani.

— Il am. Dar cine mi l'a colăcit: tatăl dumitale.

— Se înțelege: tot tatăl meu e de vină...

El se scula să iasă, vrând să înlăture o nouă furtună ce se pregătia, când tocmai intră feciorul și i pofti la masă.

Era în postul Crăciunului și din întâmplare se potrivise să fie tocmai într'o Miercuri. Aburul dela supă se ridică până în lumina lămpii, umplând camera de miros de bucate. Fiecare se așeză la locul său, madama, fetița, Tincuța, Tănase în capul mesei și la un colț d. Nac, care acuma devenise îngrijitorul Ciulnițeilor. Numai un loc rămânea gol.

— Ai chemat pe cucoana-mare? întrebă Tincuța pe fecior.

— Am chemat o, cuconiță.

Tănase dete dușcă pe gât o sticluță pântecoasă de țuică, din care ar fi băut trei inși, și după aceea o puse pe masă cu sgomot, pocnind din limbă. Apoi luă cu dege-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tele două măsline, pe care le aruncă în gură, una după alta.

— Da nu vine mama, Costeo?

— Vine, boerule. Chiar acuşica am poftit-o.

Tănase se sculă dela masă şi vru să iasă, dar tocmai atunci intră coana Profira.

— Haide bătrâno, haide, că cei tineri nu aşteaptă.

Groasă, buhavă, murdară, Coana Profira se mişca din greu, cu un testemel înnodat sub barbă, cu buzele tremurând, cu ochii suri de bătrâneţe. Ea veni încet la loc şi căzu pe scaun ca o momâe.

— M'aţi hi aşteptat maică... Dacă nu m'a chiemat nimeni.

Feciorul nu îndrăsni să zică nimic, ci numai dete din cap cu înţelesuri.

Scena aceasta se repetă în toate serile, amărând sufletul Tincuţei, pri aceea că Tănase se scula de câte două şi trei ori ca s'o aducă la masă. Când se scula Tincuţa s'o chieme, era şi mai rău, fiindcă bărbatul său devenia ironic, aşa cum ştia el:

— Nu vă *deranj ţi* vă rog... să nu vă piară pofta de mâncare.

Când toţi fură la masă, Tănase se uită prin talerele tutulor, să vadă cine mănâncă de post şi cine de dulce. După aceea sor-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ev.statransilvania.ro/mdr1901-1932

bocăi de câteva ori din supa lui de linte și apoi întinse talerul feciorului.

— Na, mă!... Să spui bucătăresei că o să i-o torn pe gât. Asta ciorbă de linte e?

Și, întorcându-se către bătrână:

— Dumneata ce mănânci mamă?

Baba nu înțelegea și se uita cu ochi stupizi la toți.

— Ce mănânci? Ai ce mânca? întrebă el mai tare.

Ea își clătină umerii și sbârci gura ca de râs.

— Cum Doamne iartă-mă să n'am!... Că doar toate sunt din belșug.

— Și de post și de dulce, ca la otel, zise el. Că de aia nu mai plouă la vreme.

Tincuța tușia din când în când, o tuse seacă urâtă. La fiecare observație a bărbată-său, își pleca ochii în farfurie: se ținea cât putea să nu răspundă, ca să nu provoace scene, de față cu lumea, și mai cu seamă cu slugile. Dar toate erau în zadar.

— Băete, dă-mi niște oloiu de in, să pot mânca mazărea asta bătută, că-i făcută de o săptămână...

— Tănase, nu mai mânca oloiu de in, că iar te bolnăvești, zise Tincuța.

El se uită țintă la dânsa, cu o privire

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafundatiilor.ro/mdr1901-1932

rea, gata par'că să-i sară în cap. Ea adogă liniștită:

— De geaba te uiți la mine așa: mazărea e făcută de astăzi într'adins pentru dumneata.

—Eu nu sunt păgân, să mănânc carne miercurea în post. Așa am fost crescut de când sunt. și mi-a mers bine. N'o să mă înveți dumneata ce să fac.

— Nu te învăț nimica, te rog numai să nu mănânci lucruri care-ți fac rău.

Adu-mi oloiu, băete.

Nu mai zise nimeni nimica. Se auzeau, furculițile în farfurii, glasul fetiței care vorbea încet cu bona în nemțește, tusea Tincuței și lingura lui Tănase care bătea mazărea.

La al doilea fel de bucate, Tănase bagă de seamă că și cocoana Profira mânca de dulce.

— Da ce faci bătrâno, strigă el zâmbind.

Baba scăpă furculița din mână, speriată.

— A, bată-te potca, mai mare spaima îmi fu...

— Mănânci carne, ha?

— Poi de, măiculiță, adăogă ea, miorlăindu se din nou, ce să fac, dacă așa vrea Tincuța...

— De ce nu lași lumea în pace, omule, zise Tincuța. Așa este, am rugat o să mănânce carne, fiindcă mi-a zis doctorul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr1901-1932

Lucrul păru că face plăcere lui Tănase. Baba era, ca și mai înnainte, rea, beţivă, nevoiașe, dar fiindcă tot «o mamă are omul», îi împlinia toate poftele, și orice atenţiune către dânsa era bine primită. Tincuța suferise mult din pricina bătrânei, mai ales în primii ani după căsătorie, dar, dela un cârd de vreme, ise făcuse milă de ea fiindcă era tot bolnavă.

Cu această lumină adusă în convorbire de împrejurări, frunţile se mai descreţiră. Tănase istorisi în fine ce i se întâmplase pe drum, cum lăsase pe vizitiu în noroiu, ce nenorociri mai sunt și slugile astea pe capul stăpânilor, și ast-fel, fără să bage de seamă, o dete și el prin carne. Nimeni nu zise nimic, fiind toți deprinși cu firea lui sucită. Tot ce spusese până atunci era numai la adresa Tincuței, și cu religia și cu economia. Sgârcit și fanfaron în acelaș timp, îi plăcea să vadă casa bine ţinută, ca să se ştie că era bogat, iar pe de altă parte îl durea inima de banii *risipiți*.

După ce-și bău sticla întreagă de vin și se încălzi bine, începu să povestească din ale politicei.

Fusese deja deputat în două legislaturi, cu guvernul căzut, și acum era ales pentru a treia oară, cu noul guvern. De a pururi în majoritate, vrbiao de Miniștri par'că ar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
evadaresilvania.ro/mcr1901-1932

fi fost cel mai de aproape prieten al lor; tutuia pe toată lumea în convorbirea lui imaginară cu oamenii dela putere; istorisia cum a îndemnat pe «fleacul» ăla de general să mute regimentul I-iu dela Slobozia, și fleacul l-a satisfăcut; întrebuința cuvinte pe care nu le putea rosti; încurca «budgetul țării» cu «politica vamală» și «milionele dela fortificații» și «socialism de Stat», într'o frazeologie imposibilă, din care nu se putea înțelege decât un singur lucru: că în țara românească nu mai era de trăit de când mizerabilii de țărani se ridicau cu *pritenții* împotriva «boerilor».

In cercul lui de provincie era tiran în politică, cum era tiran în casă, în ale vieții zilnice. Când vorbia lui Nae Eftimiu, ori vre-unui alt îngrijitor dela moșie, sau vre-unui biet datornic or postulant, nu se uita nici odată în fața omului, ci tot pieziș, sau se plimba prin casă cu mânele în buzunar, repetând vorba «mă înțelegi» de mii de ori și nespunând nimic.

De astădată era treaba pe greu: în vacanța Crăciunului venea ministrul de Interne în inspecție, și trebuia primit în gazdă la cineva. Toți deputații și senatorii districtului fuseseră unanimi să lase o asemenea cinste pe seama lui Scatiu: cu acest chip, fiecare se scăpa de răspundere

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/main1901-1932

și de cheltuială, și în același timp erau siguri că Ministru era bine primit.

Scatiu se lăsase cam greu la început, dar în cele din urmă înțelesese și el că «nimeni nu era în stare să-l primească în mod convenabil». Se tânguia la toată lumea de beleaua ce venia pe cap, iar acum, la masă era rândul lui Nae să l asculte.

— Astea sunt isprăvile d-lor *dipotați* și senatori ai noștri. Le-am zis, mă 'nțelegi, să contribuim fiecare cu partea noastră, și să-i oprim odăi la hotel. Nu, că nu se poate la otel. Ei, atunci să-l primească d-l Alexandriu. Ba nu, că nu se poate. Mă 'nțelegi?...

Nae Eftimiu da din cap, zâmbind.

— O să primiți o decorație...

— Taman! zise Scatiu râzând. Da prost ești Nae!... Apoi eu, dacă vream, mă'nțelegi, decorații cât poftești pentru mine... Da eu umblu pentru alegători, dacă-i vorba.

— Mai vine cineva cu Ministru? întrebă Tincuța; fiindcă știi bine că loc mult nu avem.

— Poate să vie cu flecușorul nostru de Mihaiu.

— Da?...

— Da ce-i domnu Mihaiu? întrebă Nae.

— L-am numitără noi la ministerul de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaroman.ro/mdr1901-1932

interne, șef de cabinet... Un fel de scriitoraș...

Tincuța începu a râde:

— Ce mai vorbești de geaba, Tănase: tu nici nu te-ai mișcat pentru Mihaiu.

— Da, nu m'am mișcat! Pentru rudele dumitale nici odată nu mă mișc destul..

— Rudele mele!... Slavă ție Doamne că n'am nici o rudă, că altfel mi le-ai scoate pe nas de câte o sută de ori pe zi.

— Adevărat. Puține ai, da bune.

— Se 'nțelege. Sper că pe Nenea Mateiu nu-l pui în slujbă, pe tata de asemeni nu. Astea sunt singurele mele rude adevărate.

— Da!... Nenea Mateiu al dumitale e cu stea în frunte. N'ai cap domnule, să te mișci în casa ta de Neni-su Mateiu. Parc'ar fi Poriu Impărat, mă 'nțelegi d-ta. Ia un zevzec, și nimic mai mult, cum sunt toți ai dumitale...

Tincuța se uită la el lung. Tot sângele i se suise în obraz de mânie. Stete un moment cu gura întredeschisă, gata să-i spue că era un modoran fără pereche, dar se stăpâni și de astădată. Ii dăduseră lacrămile, și, încet, își scoase batista și se șterse la ochi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statiamaviena.ro/mdrr1901-1932

II

Intr'o odae mare, pierdut într'un jilț bă trânesc, stă Conu Dinu Murguleț, cu picioarele acoperite într'o șubă. Albise de tot, se micșorase, îi crescuse barba în neregulă, fiindcă nu se mai putea rade singur și nu suferia să-l radă alții. Bolnav de reumatisme, petrecea ceasuri întregi singur, în nemișcare, cu capul rezemat de spatele fotoliului, cu ochii pe jumătate închiși, mistuit de durere, de necazuri și de ură.

După ce măritaseră pe Tincuța, Coana Sofița murise, lăsându l numai pe el să se bucure de fericirea fetei. Stătuse o bucată de vreme la Ciulniței. Vara o petrecea mai toată la Sașa; dar iarna, când nepoată-sa se muta la București, înnebunia de urât. Cu vremea se bolnăvi, și, vrând nevrând, trebui să vină la gineri-său.

Scatiu pândea de mult ocazia să pună mâna pe moșie.

Dela așezarea lui în oraș, Conu Dinu nu mai avu zi albă: pe de o parte boala, pe de alta suferințele Tincuței, care în zadar căuta să-i ascundă adevărul, îl doborâseră. Erau aproape doi ani de când nu vrea să mai dea ochi cu ginere-său. Și cu toate astea, simția trebuința să-l batjo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdrr1901-1932

corească, să-l insulte, să-i spue că e mojic și bădăran, oricât ar fi de deputat. La ideea că Scatiu se făcuse stăpân pe moșia lui, îi venea să strige, să dea cu pușca. Dar nici nu striga, nici nu împușca pe nimeni, ci își rodea zăbalele singur, mulțumindu-se a și vărsa focul către Tincuța.

— A venit nebunul?.. Trebue să fi venit, că am auzit trântind ușile... Ce ți-a mai făcut?.. Iar ți-a zis ceva, iar ne-a ocărât... Spune adevărul, nu te ascunde de mine, că eu văd toate, văd toate, par'că aș fi de față...

Tincuța se uită la dânsul cum se rezemase cu capul de scaun și închisese ochii, ca și cum ar fi voit să i dovedească ceeace afirmă. Îi era milă și câteodată chiar silă de neputința în care se sbătea.

— Ei și?.. Ce-am câștigat dacă ți-oiu spune?

Bătrânul deschidea ochii mari, se muncia să se scoale.

— Îl împușc!.. îl împușc!.. Hoțu!.. care mi-a mâncat averea!.. m'a adus în halul ăsta... Aoleu, aoleu... Îl împușc...

Și iar cădea în fundul fotoliului.

Tincuța căută să-l liniștească, încredințându l că bărbătu său nu-i zisese nimic. El se uită lung la dânsa, cu privirea blajină, aproape rugătoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeuldigitalromanesc.ro/mdr/1901-1932

— Doctorul nu mai vine... m'a părăsit și el...

— Doamne, tată, cum poți să zici una ca asta... Doctorul a fost și eri; mâine vine iar...

— De ce ți-s ochii roșii?

— De nimic.

— Iar ai plâns.

— N'am plâns. Poate de fum... Am vrut s'aprind focul la Zoițica...

Privirea lui se fixă din nou pe obrazul ei palid, — lung îndelung, — ca și cum ar fi căutat urmele Tincuței de altădată, și, plecându-și capul pe o parte, întinse mâinile spre ea, o lipi cu fruntea de umărul lui și îi sărută părul. Pieptul i se umplea de un nod de durere, ce-l înneca. El ofta și se tânguia:

— Ce-am făcut!.. ce-am făcut!... Cui te-am dat, sărăcuțo de tine!.. Atat copil am avut, și ăsta e nenorocit...

După aceea își ridică mâna sus pe frunte și urmă:

— Ia-mă Doamne!... Strânge-mă D-ne!.. Chiamă-mă la tine, să nu mai văd!.

Tincuța rămase un moment cu capul rezemat de umărul lui, par'că s'ar fi simțit bine acolo ca sub o aripă caldă. Un moment se lăsă și ea pradă descurajării și o

Muzeul Digital al Romanului Românesc

podidiră lacrămile. Își lipi mâna lui tată-său de obraz și tăcură amândoi.

Pe când ei se afla astfel, ușa se deschise încet. Zoițica întrebă cu sfială:

— Se poate?.. Pot să intru tată-mare?..

Tincuța își șterse repede ochii, iar Conu Dinu se așeză în scaun ca de obiceiu. Fata rămase în mijlocul odăii, nedomirită, uitându-se, când la unul, când la altul: simția că se petrece ceva, dar nu înțelegea ce.

— Unde ai fost? o întrebă Tincuța.

— La Madama...

— Și ce-ai făcut?

— Nimic.

— Cum nimic? Ai învățat lecția pe mâine?

— Ba nu, că era acolo și Marița...

— Ei, și dacă era?

— Săraca, plângea că nu mai vine Stoica..

Tincuța înțelese că fata era gata să istorisească pățărania vizitiului, și astfel să înfurie din nou pe Conu Dinu împotriva lui bărbatu-său.

— Foarte rău face Madama că stă la vorbă cu slugile, și dumneata faci și mai rău că asculți... Stoica e un nărăvaș, și așa i se cuvine.

— Da ce-i? ce s'a întâmplat?... se grăbi să întrebe Conu Dinu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Niște prostii... Ia mai bine spune lui tata-mare povestea Cotoiului încălțat.

Fata se sui pe brațele bătrânului și începu să istorisească minunile ce citise de curând. Tincuța îi lăsă împreună și eși.

Atâta bucurie avea Conu Dinu în iernele cele lungi, petrecute în singurătate. Zoița făcea din el ce vrea.

— A!... tată mare, că tare ești sbârlit astăzi!...

— Dacă sunt sbârlit, piaptănă-mă.

— Vrei?... Zău așa... Eu am învățat în părul lui Mutili.

— Cine-i Mutili?

— Așa, că par'că matale nu știi...

— Nu, zău... Uite pieptenii colo.

Fata se dete jos să ia pieptenii.

— Păpușa mea este Mutili.

— Taci frate! Și o smulgi bine?...

Zoițica se uită la el, indignată.

— O pieptăn, nu o smulg Am învățat să-i fac păru în hârtie; știu să-i fac conciu, ca la cucoane; știu să-i cos rochii...

— Da?...

— O grămadă de lucruri...

— Atunci foarte bine. Vino colea și piaptănă-mă.

Fata se sui din nou pe genunchile lui.

— Dacă vrei fă mi și mie păru 'n hârtie.

— A!... tată-mare!.. matale ești domn.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistadecritica.ro/mdrr1901-1932

doar nu esti cucoană! Stai mai bine să-ți aleg cărarea. Să nu te mișci!..

Nu mă mișc.

Ea începu să dărăcească prin părul lui Conu Dinu, parc'ar fi tras dintr'un caer.

— Vezi tată-mare!.. ai zis că nu te mișci.

— Bine fetiță, da mă cam doare...

— Ei!.. Cum se poate? că eu dau încet... Măcar de ar da Madama așa în cap la mine!..

Conu Dinu râdea pe îndesatele, cu părul tras pe ochi, aproape înăbușit de greutatea corpului fetei, care acum se ridicase în picioare, ca să-i potrivească și mai bine cărarea.

— Da ce s'a întâmplat, fetițo, cu Stoica?..

Zoițica se lăsă pe genunchii bătrânului. Era gata să-i spună ce se întâmplase vizitiului, când, deodată cu pricoperea precoce a copiilor crescuți între părinți ce nu se înțeleg, fata schimbă vorba.

— Ai mătreață, tată mare

— Am. Da par'că tu nu ai!..

— N'am, zău. Ia uite te.

Și Zoițica se plecă cu capul sub nasul lui Conu Dinu, care se făcu că i resfiră părul. Bătrânul însă se gândea cum să descoase pe fată, ca să afle adevărul. El simția fondul de imoralitate ce se ascundea în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.ro/romanul-1901-1932

fapta lui, dar, cu cruzimea bătrânilor bolnavi, voiă să'și ajungă la scop.

— Zoițico, ia caută colo pe fereastră, sub hârtii.

Fata se dete jos de pe brațele lui și se duse să caute pe fereastră.

— Aicea, tată-mare?

— Da. Ai găsit o cutie?

— Da, am găsit o cutie de rahat.

— Ad'o încoace.

Zoițica o aduse. Conu Dinu o deschise cu greutate, făcând să isbucnească o pulbere fină de zahăr și un miros plăcut de vanilie. După aceea scoase o bucată de rahat și o rupse în două, întinzând aluatul ca o beltea legată.

— Cască gura.

Zoițica căscă o gură cât o șură. Ochii ei se aprinseră de pofta lucrului dulce. Conu Dinu se opri.

— Imi spui ce s'a întâmplat lui Stoica?

Fetița se uită o clipă în ochii bătrânului, apoi închise gura încet, muiă capul în pământ și se înroși. Dar bucățica de rahat, ce atârna în aer, birui instinctul moral al fetei. Ea ridică din nou ochii către bătrân și zise încet:

— Iți spuiu.

Insă, în clipa aceasta, Conu Dinu își re-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

veni în fire. El lăsă rahatul în gura fetei, o sărută pe păr și îi zise să bea apă din paharul de pe masă.

— Șterge-te la gură frumos, să nu te vadă maica-ta, și du-te de te joacă. Mi-i spune altă-dată ce s'a întâmplat cu Stoica. La bătut tătă-tău...

Fata se șterse binișor la gură, și, fericită că nu mai era silită să primească schimbul rușinos de dulciuri și de destăinuiri, închise din ochi cu taină și dete din cap :

— Nu la bătut... La lăsat în noroi, la o cârciumă. Era beat mort, și se rezema de hățuri, când înnainte când înnapoi, când înnainte când înnapoi.

Și, maimuțărind astfel pe Stoica beat, cum se legăna pe capră, se duse să se joace.

In urma ei, Conu Dinu se adânci din nou în gânduri. Stoica era cam bețiv, dar lui îi răsărea în minte cum fusese cu 20 de ani înnainte: flăcău voinic supus la vorba stăpânului, harnic la treabă. I se părea că-l vede, pe el și pe vătaful Taftă, alergând de colo până colo, în curtea de la Ciulnița, gata să sară la cel mai mic ordin al lui, al lui, al lui Conu Dinu, adevăratul și singurul proprietar al moșiei. Cu lipsa de însemnătate cu care se înfățișează

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

presentul pentru bătrâni, lui Dinu Murguleț toate actele din urmă ale vieții i se păreau vremelnice și neserioase: măritișul Tincuței, importanța ce o luase Tănase în lume, venirea sa la oraș, prefacerea caracterului fie-sei, trecerea moșiei în stăpânirea lui Scatiu, toate acestea îl nelinișteau și-l supărau. Mai cu seamă moșia. Era cu putință să-l fi înșelat toată lumea, când cu tacerea foii de zestre? El dăduse Tincuței o parte din venit, păstrându și pentru el, în mod expres și solemn, proprietatea și administrarea moșiei.

Și, ca să se încredințeze odată mai mult că așa grăiau actele, voi să recitească copia contractului dotal, ce era sub perna de la căpătâiu, cu alte hârtii vechi. Dete să se scoale și puse un picior în pământ, fără să se gândească că iarna picioarele îi erau umflate și nu se putea mișca. Durerea îl țintui pe fotoliu. Atunci uită de odată hârtiele și-și aduse aminte de boală. Nimeni nu se îngrijia de el. Trase un scaun de paie ce era alături, își întinse piciorul cel bolnav pe el și, cu mare greutate, își scoase pantoful. După aceea încercă să-și scoată ciorapul,—lucru aproape cu neputință pentru dânsul. Gemând, blestemând, întinse mâna pe o măsuță, luă o pereche de foarfeci și-l tăiă pe dea-'ntre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafundatiilor.ro/mdrr1901-1932

gul. Apoi așeză o lumânare pe scaun și începu să se pipăe. Carnea, albă și moale, părea dospită. El apăsa cu degetul peste tot, ca să găsească locul unde-l durea. Dar nu-l durea nicăirea. Atunci de ce era umflat? Poate că-l strângea ciorapul. Încercă astfel să pue piciorul în pământ, și i se păru că umblă mai ușor. Își aduse aminte de hârtii și întinse mâna sub pernă să le ia. Pe când însă le lua, se gândea mereu la ciorapi: de sigur, erau prea strâmți. Asta era adevărata causă a durerii. Nici nu putea fi altfel: încălțămintea lui de acum, când avea picioarele umflate, era făcută pe măsura de totdeauna. Negreșit. Fiică-sa nu se mai ocupa de el; nimeni nu se mai gândea la dânsul, și el le dăduse tot pe mână, averea lui întreagă!..

In momentul acela, Conu Dinu ura pe toată lumea, pe Tincuța de o potrivă cu cei-l-alți. Furios, se sprijini de pat, de masă și ajunse până la scrinul cu rufele, pe care îl deschise, îl răscoli, până ce dete de teancul de ciorapi, așezați cu îngrijire și legați cu o panglică de mătase. El nu văzu și nu pricepu nimic din dragostea cu care erau toate așezate la locul lor, ci smunci teancul de ciorapi și se puse să i taie cu foarfecele.

După ce stârpi toată încălțămintea din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
evistatransilvania.ro/dr1931-1932

scrin, reveni la loc cum putu, își întinse cu mare greutate piciorul din nou pe scaun își căută ochelarii, cei atârnau totdeauna peste halat în sân, și se puse să răsfoiască actele....

Când intră Tincuța să-și ia noapte bună de la el, îl găsi cu capul ciutură, căzut de pe rezemătoarea fotoliului, cu ochelarii intrați în obraz, răsuflând cu greutate și horcăind cu sgomot, de părea că se înnecă la fie-care înghițitură de aer. De la piciorul gol. la ciorapul căzut jos și tăiat; de la acte e răsfoite pe scânduri, la scrinul între-deschis, ea înțelese ce se petrecuse cu bătrânul. O milă nespusă o coprinse, față cu trupul acela doborât de suferință și cu sufletul lui necăjit. Il acoperi pe picior cu un tartan și neîndrasnind să l deștepte luă și ea un scaun și șezu lângă el. Insă gemetele, horcăitul, greutatea cu care dormia, îi făceau rău. Se hotărî să-i ridice capul mai sus și să i ia ochelarii de la nas. Conu Dinu se deșteptă.

— Ce este? zise el sperios, uitându-se roată împrejur și neîn etegând nimic.

— Nu i nimic tată : ai adormit pe scaun cu piciorul gol Mă tem să nu răcești.

— Am adormit. Dorm rău noaptea.

— Culcă-te de a binele. Ia să-ți strâng

Muzeul Digital al Romanului Românesc
biblioteca-digitala.ro/muzeul-romanului/1901-1932

hârtiile astea și să-ți ajut să te desbraci. Mâine dimineață vine doctorul...

— Vine ?..

— Da. Ți-am cumpărat și o duzină de ciorapi noi, de lână moale, largi, cum îți plac dumitale....

La vorba asta, bătrânul își aduse aminte de vandalismul din scrin, și, șezând pe margina patului, începu să plângă. Tincuța se făcu că nu-l vede. El se uită după dânsa cum se mișcă prin odae, punând cu îndemânare la loc tot ce el răsturnase în drumul lui.

— Va să zică ție tot ți-e milă de mine!.

— Doamne, tată, ce vorbă !

— Ia vino'n coa.

Ea se apropiă de el și șezu din nou pe scaun.

— Știi ce-am făcut ?..

— Ce ?

— Am tăiat toți ciorapii din scrin.

— Bine-ai făcut : îți erau strâmți.

— Va să zică nu mă ocărăști ?

— Eu, să te ocărăsc ?!. Da cu ce drept ?.

El se uită în ochii ei și deocamdată nu zise nimic Apoi intră cu greutate sub plapămă și se întoarse cu fața spre perete. Fiică-sa îl înveli bine peste tot și se așează pe scaun lângă patul lui. După câteva minute se întoarse către dânsa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.stefanmihaimemorial.ro

— Am căzut în copilărie, nu-i așa?

Ea se uită la dânsul, zâmbindu-i cu bunătate.

— De ce vorbești așa tată?

— Eu înțeleg toate, toate le înțeleg, par'că aș fi în gândul tău... In loc să mă ții de rău, că am făcut o faptă rea, tu găsești că am făcut bine...

— Ei doamne! Apoi nu știu încotro s'o mai dau cu matale.

— Vezi, vezi! Asta-i: am căzut în copilărie.

— Nu, tată dragă: ai făcut cu lucru dumitale ce ți-a plăcut.

— Așa?.. De ce nu spui drept ceea ce gândești?.. Nu era mai bine să dăruești ciorapii la un om sărman?

Tincuții i se muiară mâinile, și, neputând să facă altceva, începu să râză:

— Ei, doamne!.. Bine era și așa.

— Vezi?

Măgulit că i-a ghicit gândurile și mai ales văzând-o că râde, se îmbună și el, fără măcar să-i treacă prin minte că râsul ei era semn de adâncă descurajare. Inchise ochii, mulțumit, pe când Tincuța se uita la el, cu obrajii aprinși, ostenită și singură.

III

De la patru ceasuri, dimineața, Tănase se deștepta și începea să tușească. Răsuna

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/din 1901-1932

odaea la glasul lui de trâmbiță răgușită, și toate vietățile de prin prejur se mișcau. Îl auzeau până și Conu Dinu din partea cealaltă a caselor, și-i striga prin zid: „Jaba !.. Tignafesu !..“

După ce bocăia un ceas două în pat, se scula să se îmbrace, fără nici o grije de nevastă-sa, care dormia în patul de alături. Printre picături se și închina: făcea o cruce, tușea, înjura și iar se ruga, cu «doamne iartă-mă» la fie care vorbă urâtă cu care cinstea pe Dumnezeu. Câte odată, opintirile lui seci erau așa de supărătoare, că Tincuța sărea din pat să nu-l mai audă.

— Frate, ia ceva, pentru numele cerului, că-ți prăpădești pieptul.

— Te turbur din somn!.. Castelana !... A cetit toată noaptea la romanțe, și dimineața ar vrea să doarmă... Să te culci ca mine, la 9 ceasuri, și să te scoli la 4, după treabă. Așa am fost eu deprins, la mama mea, și mi a mers bine.

Tincuța își perdea răbdarea:

— Se poate, dar eu n'am fost deprinsă așa, la a mea.

— De aia sânteți plini de brânză.

— Ești un mojic, îi zicea Tincuța între dinți, și se ducea în odaia fetiței să-și urmeze somnul în pace.

El trecea în cancelarie, unde și focul și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lampa erau aprinse de cu noapte. și începea să se plimbe de colo până colo. până ce feciorul îi aducea ceaiul. Atunci, cu un mănuchiu de chei ce atârna o oca, deschidea casa de fier și scotea o sticlă cu rom, o cutie de tutun și un pămătuf de pene. Din sticla cu rom vărsa în paharul cu ceaiu cât putea să încapă, și apoi o ducea la gură, gâlgâind din fuga, cum făcea și coana Profira, când gustărea rachiul oamenilor.

Apoi, pocnind din gură și scrâșnind din dinți, își alegea o pană din grămadă și se punea să-și curețe țigareta, mișcând din când în când linguriția din pahar. In cele din urmă începea să soarbă cu sgomot din ceaiu și-și aprindea țigara, din care trăgea fumul cu o poftă nespusă.

De cum se făcea ziuă, primea lume.

Cel d'ntâi ce se înfățișă, fu Domnul Bănică, sau mai scurt «Don Nică», îngrijitorul de la vie, care nu îndrăznea să intre, și se plimba pe la usa cu geamuri de la biuroul «boerului». Tănase chemă pe fecior.

— Cine-i afară, Costeo?

— Don Nică, boerule de la vie

— Să intre.

Toți îngrijitorii săi de pe la moșii erau aleși p sprinceană: unul mai pehlivan, decât altul. Bănică, în oraș, purta căciuliția pe ochi, strengar nevoe mare, cu o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaferestre.ro/mdrr1901-1932

țișcă vârâtă în carâmbul cismei din dreapta, cu guler de astrahan la *scurtătură*; aci, în fața lui Tănase, părea umilit și bleg, stând în picioare lângă ușe și așteptând să-l întrebe, ca să deschidă gura. Scatiu îl știa că nu era cel mai din urmă *cu talente de administrație*; de aceea ciuli urechile. Îi dete bună dimineața fără a-l privi, întors pe o parte și făcându-se că citește «Monitorul Oficial». După câteva minute își ridică ochelarii de pe nas și se uită la el.

— Ce-i Bănică?

— Bine, boerule.

— Ce te aduce?

— Păi, ce să m'aducă: ia mai venisem după niște parale...

Tănase se sculă de pe scaun și începu să se plimbe, ca de obiceiu, grav și încruntat, ori de câte ori era vorba de bani.

— Parale! iar parale!.. Ai primit cam multe anul ăsta, Bănică.

— Am primit, da ce am primit e scris. Doar nu le cer pentru mine, că eu, cum dă Dumnezeu.

— Știu, da n'am.

Bănică tăcu și se uită în pământ.

— Cât mă costă pârnojia asta de vie, numai să fie în sufletul lui socru-meu, că el m'a procopsit cu dânsa. De la anul o dau dracului, o arendez, îi fac ce-i fac...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Arendați-mi o mie, domnule Tănase.

— Taman! Te am și găsit bun de plată!

Bănică râdea încet, fără să se supere, sceptic în fond, ca unul care știa toate cotiturile vorbei lui Scatiu. După câteva minute, adaose:

— Veniseră niște oameni dela Gurgueți să ia bani pe muncă.

— Mulți?

— Păi, gândesc că tot aș face vreo 200 de zile. Măcar de-aș găsi cui să dau, să îmbrac toată via.

— Ce le dai pe zi?

— De pomană, boerule: unu, unu și zece unu și două zeci, când în primăvară se urcă la trei, și la patru.

Scatiu păru că se gândește. După un minut scoase pumnul de chei și deschise casa de bani.

— Doar să ți dau din altă parte.

Și, zicând astfel, luă cinci fișicuri de argint dintr'un coș de sârmă, și le puse pe masă. Apoi desfăcu o condică lungă și însemnă cu scriitura lui chinezească: «dați lui Bănică, *itulentul* de la vie».

Bănică luă fișicurile, se uită la ele, socotind în gând, și apoi rămase privind spre Scatiu.

— Cât îmi dați boerule?

— Tu nu vezi: 500.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ba văd, da sânt cam mulți. Să tot dau pentru 200 de zile, că românul simte el că și vinde munca pe nimic, da n'are ce-și face capului de sărăcie.

— Da știi tu cum să-i aduci: vin sărbătorile Crăciunului, și oamenii au trebuință de bani.

Bănică mustăcea, uitându-se furiș la stăpânu-său:

— Și mai le rămâi fără de parale...

Tănase începu a râde.

— Zău mă Bănică: am luat banii din altă parte. Aștept pe Nichitachi să i-i dau. Iacătă-l c vine.

In adevăr, o birje, cu două mârțoage de cai și cu un jidan vizitiu, intra din noroiul de pe stradă în curtea pavată cu pietroae a lui Scarlu. Bănică tot sta la îndoială. Stăpânu său îi făcu vânt:

— Hai, cară te.

— Mă rugam să-mi dai și mie niște parale.

— N'am, mă.

— Că vine Crăciunul, și n'am nici de unele...

— Ei, al dracului!...

— Zău boerule.

— Măăă!...

Și jumătate râzând, jumătate supărat, Tănase deschise din nou casa de bani și scoase

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/main/1901-1932

un pumn cu argint, din care numără 50 de lei, însemnând în catastif «dați lui Bănică *intidentul* de leafa lui».

— Cară-te.

— Cam puțini, boerule.

— Cară te odată!

Bănică, eșind, se întâlni cu Nichitachi. Acesta îl cunoștea, de la alegeri, unde, beat de dimineață până seară, Bănică era în elementul lui.

— Ce mai faci Bănică?

— Sărut mâna, Coane Iorgule.

— Acasă-i Tănase.

— Poftiți că-i acasă.

Pe când Nichitachi intra, Tănase, fără a se uita la el sări de pe scaun în urma îngrijitorului:

— Mă! să dai banii la oameni din mâna Primarului, cu contract, mai înțeles?

— Da lasă boerule, că doar n'am îmbătrânit de drumul bisericii...

— Că altfel nu mai vezi nici banii nici munc , zise Tănase, întorcându-se către Nichitachi.

— Păi, dar cum! zise acesta, râzând: ia oaia pielea de pe lup

Tănase râdea cu hohot, în fața celuilalt, care și el râdea. Se priviră un moment ca doi auguri.

— Lesne ți-e ție: ai cumpărat case, ți-ai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramaniului.ro/mdrr1902-1932

pus banii la dobândă, și chef neneaco cu banii bâbachi!.. Ia șezi. Iai un ceaiu?

— Păi să iau, dacă-mi dai.

Iorgu Nichitachi era, ca și Scatiu, deputat, însă de opoziție. In parlament părea că merge cu liberalii, dar bine nu se știa cum vota. In județul lui își păstrase oarecare popularitate, prin neoboseala cu care alerga după trebile alegătorilor. Intre el și Scatiu se încheiase un soi de înțelegere tăcută, de a se ajuta unul pe altul și de a se alege sub toate Guvernele. Scatiu fiind mai incult, mai bogat și mai fălos, nu se sfia a se declară pe față liberal, conservator-junimist, după cum bătea vântul. Celalt era mai strâns: îi jucau ochii în cap după toate combinațiile, după toate afacerile, după toate ghesefturile, dar avea pudoarea de a nu le da pe față.

De astă dată venea la Scatiu pentru a-i recomanda pe un jidan, care voia să ia antrepriza zidirii unui spital.

Nervos, sp natec, șiret ca o vulpe, căuta prilejul să intre în vorbă cu îndemânare, fără ca celalt să ghicească interesul ce-l aducea. Se învârtea prin casă de colo până colo, inspectând mobilele, punând mâna pe hârtia de pe ziduri, privind tavanul.

— Mă Tănase, bună treabă ai făcut tu, cu casele astea! Om cu noroc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cv.stetransilvania.ro/mdr/1901-1932

Pe când el vorbea, intră femeea cu o cutie cu lemne, din care așeză binișor câte-va pe foc. Nichitachi se întrerupse din vorbă, uitându se lung la dânsa, fiind că era curățică și frumușică. Pe la spatele ei, făcea semne de admirare lui Scatiu, învârtind mâna prin aer.

— Ia mai pune lemne fetică... Pune lemne că nu-i cald la toată lumea ca la stăpânul dumitale. Lui văd că are cine să-i țină de cald.

— Ci tacă-ți fleonca, mă Iorgule, zise Tănase, podidit de râs, dar vrând să facă pe demnul.

Femeea eși cu mâna la gură, rușinată de tot. In urmă, cei doi *hueri* făceau un haz nespus, uitându-se unul la altul, urâți și libidinoși ca doi satiri.

— Batăte Dumnezeu de caraghios!... zicea Scatiu măgulit de o asemenea bănuială, nici la bătrânețe nu te mai astâmperi, mă?...

— Maro șiret mai ești, mă Tănase! Săți spun drept, bine le alegi. Ce zice Cucoana de așa marfă?

— Taci bre din gură, că te-o auzi cineva.

— Lasă că te lucrez eu în ochii d-ei... Da îmi dai ciaiul ăla, ori ba?

Scatiu sună ce sună, apoi se sculă el însuși să vadă de ciaiu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdrr1901-1932

Când se întoarse, Nichitachi îl luă de la ușă.

— Ia ascultă Tănase, am venit la tine cu două trebi: una mă privește pe mine, alta te privește pe tine.

— S'auzim.

— Am bre pe afurisitul ăla de jidan cu spitalu, care mi-a pus în spinare toate neamurile...

Scatiu se uita în jos. El știa că evreul era bogat și că Nichitachi nu umbla de geaba pentru el.

— Ese ceva Iorgule?

— Ce să iasă bre?... Alergătură și alta nimic.

— Să fii tu al dracului?

— Zău așa Tănase! Fă-mi treaba asta, și am și eu pentru tine...

— Să vedem.

— Imi făgăduești?... N'ai decât să scrii băiatului, lui Comănesteanu, s'aprobe licitația...

— Bine, să vedem

— Ba nici decum: trebue să'mi făgăduești.

— Bine frate...

— Când scrii?

— Nu scriu, vorbesc eu, când m'oiu duce la București.

— Așa, vezi. Acum pentru tine. Asta-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
pe stanrom.ivanr.ro/mdir1901-1932

locmă mare; tânărul Comănesteanu s'a pus pe trai, și are nevoe de bani.

— Mihaiu? întrebă Tănase, neputându-și ascunde mirarea și bucuria.

— Nu știu bine de se chiamă Mihaiu... Cumnatul ui Damian.

— Da, da.

— El. A venit eri la mine Isidor zaraful: are în mână o poliță iscălită în alb.

— Taci frate!

— Zău așa. Caută vre o 12 mii de lei, cu dobândă după om.

Bufniră amândoi de râs, uitându-se unul la altul.

— Eu i-aș fi dat numai decât: vindeam niște hârtii și făceam suma. Da m'am gândit la tine, zise Nichitachi, clipind din ochii lui șireți: tu ai mai mult interes prin partea locului: ai moșia ta, ai luat și pe a lui socru-tău, și poate intri și 'n a Comănesteniior.

Tănase se gândea, fără a mai asculta pe celălalt. El vedea de odată ce câmp larg de exploatare pentru el și de umilință pentru nevastă-sa i se deschidea, dacă ar fi avut în mână polița lui Mihai. Cu toate astea însă, un rest de inexplicabilă rușine îl împedică de a primi numai de cât târgul. Chipul senin al Sașei, care în totdeauna îi insuflase respect și admirare, îi răsărea în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

minte cu o putere de reprezentațiune extraordinară. Un moment avu pornirea de a spune lui Nichitachi că nu primește, dar, sămsarul biruind în el licărirea de omenie ce i insuflase amintirea Sașei, zise:

— Spune jidanului să vie la mine.

In clipa cât el se gândi, Nichitachi îl străbătea din ochi, neputând să-și explice înțelesul acestei tăceri.

— Credeam că ai înnebunit, zise el tare.

— De ce?

— Să stai tu la 'ndoială, când îți cade așa locma în mână!

Tănase se sculă în picioare, pocnind mâinile una într'alta și învârtindu-se de colo până colo.

— Cum se poate, domnule!... Nu-i ajunge cât are, păcătosu! Auzi dumneata poliță la jidani, cu iscălitura în alb, un om cu așa avere!... Ptiu, rușinea dracului!

— Are avere frumoasă?

— Cum să n'aibă, domnule! Au Comănești, care-i cât o țară 'ntreagă, au case în București, au o moșie în Teleorman, are Sulița, la munte, care-i numai a lui, rămasă de la unchiul său, Colonelul...

— Cu atât mai bine, zise Nichitachi: poți să-i dai 15 și să pui în poliță 30.

Dar Scatiu nu se liniștea. Pe lângă instinctele lui negustorești și ura omului care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ovidiutransilvania.ro/din 1901-1932

a muncit și a adunat în potriva celui ce risipește, un sentiment ciudat de demnitate, ce-și avea obârșia în fala lui, îl făcea să-i pară rău de..binele de împrumutul lui Mihaiu. Legătura de rudenie cu Conu Dinu și indirect cu Comănești, pe care, ca toți parveniții, o disprețuia față de nevastă-sa, îl măgulia în fundul inimii și o trâmbița pe toate drumurile: o familie mare, cu nume istoric, fără pată, impunea fiului de vătaf, și la umbra ei i se părea că crește propria lui umbră.

— Cum risipește, domnule, banii?

— Ei, asta-i! Tinerețe nu-i? Aud că are o franțuzoaică de la Paris care l toacă.

— Așa!...

— Da.

Scatiu se mai învârti prin odae, neliniștit, și sfârși prin a spune lui Nichitachi să'i trimită a doua zi pe Isidor zaraful.

Nichitachi se sculă să plece.

— Nu mă uiți, Tănase, cu spitalu?...

— Bine, frate: o vorbă are omul.

IV

De îndată ce eși deputatul din opoziție, Tănase chiemă pe fecior și-l întrebă de Bălică:

— A plecat or e încă aici?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaflacara.ro/mdrr1901-1932

— Ba e aici, boerule: îmbucă ceva.

— Zi-i să vie la mine.

După câteva minute, îngrijitorul era din nou înnaintea stăpânului său.

— Ia ascultă, Bănică, cunoști pe Haim jidanul, din strada mare?

— Ăla dela *Cavalerul de modă?*

— Ce cavaler de modă, mă prostule!

— Ăla de umblă după spital, boerule.

— Ăla. Ce are a face cu Cavalerul de modă?

— Păi nu ține tot el și prăvălia de *galanterii!...*

— Așa?...

— Păi dar cum: și prăvălia de galanterii, și acsizele și jugăritu...

— Să te duci numai decât la el, și să-i spui să vie la mine, astăzi, neapărat,—m'ai înțeles?

— Prea bine.

— Să i vorbești la o parte, mă.

— Da lasă, boerule...

— Haide, pleacă.

Bănică eși. In urma lui, Tănase prinse a gândi din nou la Mihai Bucuria de a împărtăși Tinereței, el cel dintâiu, întâmplări extraordinare, pe care le istorisia în felul lui, cu «mă'nțelegi? aud?», de astă dată era fără margini: avea în sfârșit cu ce s'o umilească și despre partea lui «neni-su

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.ro.wikia.com/ro/1901-1932

Mateiu». Sări de pe scaun și se duse la nevastă-sa.

Tincuța se îmbrăca, cu ușa încuiată. El dete busna să intre, dar, găsind ușa închisă, se opri. Ori de câte ori se lovia de câte un fapt, foarte firesc pentru lumea cealaltă, dar cu care el nu era deprins, devenia bănuitor. Ce putea să facă Tincuța, cu ușa încuiată? Să lăcătuească ușa numai ca să se îmbrace, nu prea-i părea lucru curat; el se îmbrăca par'că ar fi fost în mijlocul câmpului, cu toate odăile vraiște, punându-și pantalonii în anti-cameră, surtucul în salon, după cum i se potrivia.

Bătu la ușă tare. Tincuța se pieptăna.

— Cine-i întrebă ea, supărată de modul cum bătea.

— Eu sânt: nu te supăra, Domniță.

Dânsa, fără a mai răspunde, se duse să-i deschidă.

El intră încet, deschizând ușa mare, solemn și prost ca un car gol.

— Vă faceți *frezurile*?

— Nu mai vorbi prostii. Ce vrei?

Când erau în patru ochi, Tincuța i le tăia scurt. El, văzând că nu i se prinde ironia și neființd nimeni de față să-i asculte spiritul, se domoli.

Ia ascultă, nevastă: nu știi una, lată de tot...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

— Ce este?

— E lată...

Dânsa nu mai zise nimic, cunoscându-i firea sucită, ci-l lăsă să spue de bun placul lui.

— A fost Nichitachi pe la mine... și mi a spus una, de n'o s'o crezi...

Dânsa tăcea.

— Asculți ori ba?

— De cu noapte a luat-o.

El se trânti pe un scaun, supărat:

— Tai cheful omului, când îi e lumea mai dragă...

Și ce ți-a spus Nichitachi?

— Inchipuește-ți, dragă, că Mihai e plin de datorii...

La numele lui Mihai, Tincuța se uită prin oglindă la bărbatu-său. Fără voia ei, simți că i se bate inima, ca unuia ce așteaptă o nenorocire și vede venind impărțitorul cu depeșa.—Căută să se stăpânească și se întoarse spre el cu mirare:

— Mihaiu!...

— Da, Mihaiu al dumitale.

Ea încercă să zâmbească, dând din cap.

— Al meu!...

— Da, Mihaiu. E plin de datorii: a luat bani de la toți jidanii din București, pe ipotecă, pe amanet, cu gir, fără gir, cum a putut. Acum umblă pe la ovreiașii de la

Muzeul Digital al Romanului Românesc

noi: Isidor zaraful are o poliță a lui, iscălită în alb. Caută 15 mii de lei și e gata să se oblige pentru 40, ca să-și ție Madama de la Paris

Tincuța, ascultându-l, se făcuse albă ca hârtia. Din nenorocire se isprăvise de pieptănat. Luă cutia cu pudră și se albi și mai tare.

— Zor, zor, dăi cu făină pe obraz!..

Ea se întoarse spre el, binișor, scoase batista și se șterse pe ochi.

— Ce vrea să zică «o poliță iscălită în alb?».

— O poliță iscălită în alb. Nu știi atâta lucru?

— Nu.

— O poliță, știi ce 'nsemnează?

— Da, cam vag.

— Măăă! proastă femee am. Dacă s'ar întâmpla să mor eu, dragă, pe tine te mănâncă toți din toate părțile. Vin-o 'ncoace.

Și, fericit că i putea arăta superioritatea lui în ceva o luă de mână și o trecu prin mai multe camere până în biurou, unde deschise casa de fier, scoase un portofoliu lung și îngust, cu o mulțime de despărțituri, și-i întinse pe masă mai multe foi de poliță, unele iscălite și umplute, altele ne iscălite.

— Asta se chiamă o poliță. Cel ce ia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramaniei.ro/mdr 1902–1932

bani cu împrumut se obligă prin foaia asta a-i plăti la cutare dată, și scrie aici suma primită și aici data sau scadența, iar de desubt iscălește, precum vezi în astelalte.

Tincuța descoperi, spre marea ei mirare, că mai toată lumea din oraș datoria bani lui bărbatu-său. El urmă:

— O poliță iscălită în alb vrea să zică o foae de astea, în care un gâgăuță ca d-l Mihaiu își iscălește numele fără să pue suma ce a primit. Cine iscălește asemenea polițe, mai bine să-și lege o piatră de gât și să se dea pe gârlă. Ai priceput?

— Da.

El închise la loc casa de fier și trecură din nou la Tincuța. Tănase se așează pe scaun, gândindu-se. Ea îl observa cu coada ochiului.

— Nu știu ce dracu să fac, zise el, nehotărât.

— Cu ce?

— Cu polița fleacului ăsta de Mihaiu.

Ea se întoarse repede către dânsul:

— Cu ce?!

— Cu polița lui Mihaiu.

— E în mânile tale?

— Ba nu, da n'am decât să zic jidanului să mi-o aducă. Tot stau și mă gândesc ce să fac: s'o iau, îmi e că se supără soră-sa când o afla; s'o las, intră pe mâna vre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

unui cămătar, care îi dă 15 mii de lei și pune în poliță 40. Da tot mai bine s'o iau: îl scap de camătă... și l am la mână.

Tincuța în vreme cât el vorbea, se uita la dânsul cu ochii pe jumătate închiși, cu gura pornită pe un surâs amar și batjocoritor, cu o infinită expresie de dispreț, gata să-i zică un cuvânt teribil. El nu vedea nimic.

— Tu ce zici?

Ea se stăpâni cât ce putu.

— Eu zic să n'o iai.

— Vezi bine: dumitale nu-ți convine să știi că am la mână pe unul de-ai lui «neni tu Matei».

— De ce vorbești așa, Tănase?... Tu singur zici că n'ai vrea să superi pe Sașa...

— Am zis așa, ca să fie vorbă...

— Foarte rău, dacă ai zis numai așa.

— Par'că am uscat rufele pe o frânghie cu dumneaei!...

— Ce urât vorbești!...

— Se poate: așa știu eu să vorbesc, și 'mi merge bine. D-voastră, care vorbiți frumos, vă mâncați averile ca păcătosii.

— Te rog Tănase: gândește-te că șade rușine să afle lumea că faci cămătă.

— Da ce se potrivește!... Obrazul cel subțire al cucoanei se roșește... Ia mai dăi cu fainâ, că'ți trece...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ea, în adevăr, se făcuse roșie și se uita la dânsul cu ochii aprinși.

— Ia ascultă, Tănase, nu mai vorbi așa, că mă faci să te urăsc.... Gândește-te ce lucru desgustător e pentru mine, să afle Sașa că noi am dat bani fratelui ei, bani cu camătă!

— Am înțeles .. zise el, vrând să se scoale și să iasă.

Tincuța sări la ușe și o încuiă. Rădea și tremura.

— Nu te las, până nu mi vei făgădui...

El se scutură o dată, o asvârli cât colo de la ușă.

— Ia fugi femee și nu te amesteca unde nu ți fierbe oala!...

Apoi eși repede și trânti ușa cu sgomot. Ea se lovi de scaun și rămase alături, grămadă.

— Mizerabil!... Mi-ze-ra-bil!... strigă ea, scrâșnind din dinți și plângând.

Rămase acolo câteva minute, ținându-și degetul la care se lovise, cu mâna cealaltă. După aceea se sculă, luă o batistă de pe masă și și șterse ochii. Apoi rămase în mijlocul odăii, gândinduse. Ce era de făcut? Numele bancherului evreu îi răsări în minte: Isidor! I se părea un nume groaznic, de jidan cu mâinile lungi și hrăpitoare. Îl vedea în fața lui bărbatu-său, târguind

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ro.starmoris.wanari.ro/mdir1901-1932

polița lui Mihaiu. Și ca știa toate astea, și nu era în stare să facă nimic. Nimic! Se putea să nu facă nimic?... Ce să facă?

Îi veni în minte să scrie Șasei. Și numai de cât se îndreptă spre salonașul ei, să caute hârtie și cerneală. Insă, după câțiva pași, se opri, gândindu-se la scandalul ce ar fi produs scrisoarea ei. Cum ar fi judecat-o Mihaiu? Se întoarse înnapoi și se văzu în oglindă, cu ochii roșii, cu pudra mototolită pe obraz: era urâtă. Urâtă!.... Imbătrânia înnainte de vreme, își rodea sufletul alături de mizerabilul ce o chinuia fără de milă, pe dânsa și pe tată-său. Îi veni să plângă din nou, și șezu pe acelaș scaun pe care o aruncase cu un minut mai înnainte, ducându-și batista la ochi, fără nici o putere...

După câtva timp se sculă. Își aduse aminte că era urâtă cu pudra pe obraz, pe care nu o pusese de cât să-și ascunză paliditatea, și se spălă, își muie chipul în apă și se răcori. După aceea deschise o fereastră, ce da pe grădina tristă, și se uită pe gânduri în fundul zării: nimic.

Cu toate astea, aerul rece pă-u a'i da oare care energie. O idee îndrăzneață îi trecu prin minte: să se ducă în persoană la jidan, înnainte ca acesta să dea polița lui Tănase. Dar cine era Isidor zaraful? unde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Centrul de Cercetare a Romanului 1900-1932

ședea? Nu se gândea la nimic. Zise să-i pună caii, se îmbrăcă repede și peste un sfert de ceas era în trăsură. — Spuse vizitiului s'o ducă la magazinul obicinuit, „să cumpere niște ciorapi pentru boerul cel bătrân": simțea astfel nevoe să explice pentru ce se ducea în târg.

In poartă se întâlni cu Bănică, care aducea pe Haim evreul, ca un jandarm. Mulțumi pentru închinăciunia lor, fără a-i vedea. Insă, după un moment, barba evreului îi răsări în minte fără nici o cauză. Incepu să bănuiască: dar dacă o fi Isidor zaraful? Și cu cât se gândea, cu atâta se întărea mai mult în ideia că era el. Ba chiar i se păru că mâna cu care Haim își scosese pălăria era lungă și hrăpitoare ca mâna închipuită a bancherului. Se mișcă să oprească pe vizitiu, dar se simți jenată ca și cum acesta ar fi înțeles ce se petrecea într'ânsa. Totuși, îl opri:

— Intoarce, am uitat ceva.

Alături de biroul lui Scatiu era o cameră goală, plină cu dulapuri. Tinerița își lăsă pălăria ce avea în cap și, sub cuvânt de a 'și scoate căciulița de iarnă dintr'o cutie, intră singură în odaia de garderobă.

In dreptul ușei ce da în biurou, sta un dulap. Ea își lipi urechia de ușori și ascultă.

Haim de-abia intrase. Vorbeau de lucruri

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://static.muzeuromanului.ro/mdir/1901-1932

fără interes, de comerț, de daraveri, pe care Tincuța le pricepea numai pe jumătate. În cele din urmă auzi pe Tănase zicând evreului:

— Te-am chiemat, domnule Haim, ca să te întreb dacă ții mult la antrepriza spitalului... fiindcă au venit mai multe persoane să mă roage să stărui la București pentru publicarea unei noui licitații.

— Mai multe persoane!.. Ha?...

— Da, mai multe persoane.

Jidanul bolborosa o limbă ca vai de ea, cu «iu! vei! pursoane!»: Scatiu urma, indiferent:

— Țineam să știu dacă ai vre-un interes...

— Iu am interes, mă rog, cum să n'am!...

— Ce sumă se cheltuește cu clădirea..

— O sută zece mii, mă rog.

— Și dumneata ce ofertă ai făcut?

— Iu?...

— Da; cât ai lăsat sub deviz?

— Iu ai lăsat 3 la sută sub *deviz*.

— Trei la sută! Minunată afacere!... Nu mai erau alți concurenți?

— Mai erau, mă rog, da iu am mulțumit pe dumnealor cu *despăgubirele*.

— Așa?.. Apoi uite că vin alții și cer să nu se aprobe oferta dumitale.

— Oferta!...

— Da, oferta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.muzeul.ro/mdr1901-1932

Evreul părea a se gândi, fiindcă Tincuța nu-l mai auzea. Apoi iar o luă.

— Și iu vii să rog pe dumneavoastră să faceți atâta bunătate să stăruiți să se aprobe.

— O să-mi vie cam greu: trebue alergătură, pierdere de vreme...

— Eu înțeleg, mă rog: unu la sută pentru cine aduce contractu iscălit.. și încă unu pentru cine stărueste să se primească zidirea când este gata.

— Ia ascultă, domnule Haim, dai două mii de lei să ți aduc contractul la mână?...

— Zău, domnu Sotirescu, este mult... Așa să n'am parte eu de *cuptii* a meu, daca nu este prea mult...

Și astfel îi ascultă câteva minute încă, ciorovăindu-se ca țiganii, unul mai dând o sută, altul mai lăsând una, până ce căzură la învoială.

Dezgustată de bărbatu său și mai mult, de era cu putință, dar fericită că evreul acesta se chiemă Haim iar nu Isidor, Tincuța eși din nou în trăsură.

In magazinul în care intră să cumpere ciorapi lui Conu Dinu se ținu bine, vorbi liniștit și, la eșire, întrebă foarte firesc de adresa lui Isidor. Se mira ea însăși de atâta îndrăzneală. Băeții din prăvălie săriră s'o însoțească până la bancher, fiindcă

Muzeul Digital al Romanului Românesc

era la doi pași. Ea mulțumi și se duse singură.

Comptuarul d-lui Isidor era instalat într'o boltă veche, despărțit cu zăbrele de lemn în trei părți: într'una, un jidănaș pistruiu, cu părul roșcat, cu urechile blegi, murdar, aduna la coloane de cifre; în cr'alta un bătrân cu barba albă, cu un râmpeiu de țigară de foi, care-i ardea mustățile, număra niște gologani și-i punea în fișicuri; în a treia despărțitură nu era nimeni. Pe jos noroiu ca în stradă; în aer, miros rău.

Tincuța întrebă de d. d. Isidor. Jidanul cel mititel chemă pe cel bătrân.

— Ce poftiți, mă rog.

— Aș vrea să vorbesc cu d. Isidor bancherul: eu sunt doamna Sotirescu.

Evreul se dete numai decât la o parte, deschizându-i portița de lemn, și o rugă să intre într'o cameră din fund:

— Poftiți, mă rog, aista este fiul meu, eu sunt părintele lui.

Tincuța se găsi în fața unui om, tânăr, care, ca și ceilalți făcea la socoteli. El o rugă să șadă, și eși să vorbească cu tatăl său. După câteva minute se întoarse, foarte respectuos. Nu semăna de loc cu cel închipuit, nu avea mâinile lungi, nici aerul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
evenimentulromanesc.ro/mdr/1901-1932

hrăpitor, ci părea serios, era miop și stângaciu.

— Cu ce vă pot servi, mă rog?

Tinerița se simți cu sufletul la gură, ca la pension, când vrea profesorul dela Stat să pună întrebări. Zâmbia și se uita la bancher fără să-l vază.

— Aș vrea să vă fac o rugăminte.. Eu sunt doamna Sotirescu, rudă cu d. Comănești eanu,..

— Da.

— Aveți o poliță a sa neiscălită...

— Neiscălită?...

— Nu. Vream să zic iscălită în alb...

Greșala aceasta o făcu să se roșească și mai tare.

— Mă întrebați un lucru, la care meseria noastră ne împiedecă de a răspunde. Cu toate astea, fiindcă sunteți rudă cu d-l Comănești eanu, socot că pot să vă spun că așa este: avem o poliță a d-sale, iscălită în alb, și suntem autorizați de corespondentul nostru din București s'o negociem pentru 15 mii de lei. Noi n am voit s'o luăm pe socoteala noastră, fiindcă nu avansăm bani decât numai la comercianți și pe termen scurt.

El păru a se gândi. Apoi adoase:

— Mă mir însă că d-l Comănești eanu caută bani în orașul nostru, mic și fără

Muzeul Digital al Romanului Românesc

capitaluri, când ar putea să găsească așa de ușor în București.

Tăcu și păru a se gândi din nou. Tîn cuța, încetul cu încetul, se liniștea. El iar urmă :

— Afară numai dacă n'o fi vrut să nu l afle familia ..

— Da, dar iată că noi tot am aflat.

Bancherul înălță din umeri, ca și cum ar fi avut nevoe să se desvinovățească :

— Ce să fac !... Eu bani n'am : trebuia să-i caut la cineva. Aici în oraș, afară de boerul d-voastre și alți doi-trei, toți sunt datori...

— Da ?

— Da. Averi sunt, dar lumea s'a învățat rău : un an face bucate bune, le vinde și le mănâncă ; la anul nu face nimic sau grâul n'are căutare și intră în datorii... Sunt puțini boeri la noi cumințI, cum este al d-voastră... Așa că eu, neputând să merg la d lui după bani, am mers la d l Nichitachi.

— Și la altcineva n'ați mai fost?...

— La nimeni, pe cinste.

— Atunci vă rog să trimeteți polița înapoi... Se poate ?

Dânsul se gândea, uitându se în pământ :

— Se poate. . dar pierdem comisionul.

— Eu nu înțeleg mult din asemenea a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistasinaia.ro/mcr/1901-1932

faceri, zise Tincuța însuflețită, dar vă rog, dacă se poate să restituiți polița, restituiți-o, și mă veți îndatora foarte mult... la orice nevoe, voiu fi gata să vă servesc pe lângă bărbatu-meu...

Evreul cel tânăr eși să se înțeleagă cu cel bătrân, și Tincuța îi auzi în cealaltă odae. După câteva minute intrară amândoi. Bătrânul, cu un aer mai de cămătar și mai umilit, se înduioșa în fața Tincuței și-i făgădui să trimită polița înnapoi, dar o rugă numai decât să stărue pe lângă bărbatu-său ca să facă totul să nu se aprobe licitația spitalului. Intră în detaliuri de prețuri, invocă, interesul orașului, pledă ca un avocat, acuzând pe Haim că era un «*jidan împilătul*». Tincuța se uita la el, gândindu-se în ce straniu mod se încurcă țițele intereselor, cum intră cineva din bun senin în intrigi, cum începe să mintă și să se prefacă, fără nici un gând. Îi rugă s'o ierte (aducându-și aminte de cele ce auzise din colțul dulapului), că de astă singură dată nu putea să le fie de nici un folos, de oarece apucase și făgăduise altora... și astfel avu aerul în fața lor că se amestecă în treburile bărbatului său, ea, care nici odată nu se gândise la astfel de lucruri.

Bătrânul se uită lung la celălalt, și după aceea făgădui Tincuței că înnapoiază po-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
evistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

lita. Ea surprinse cu mirare o expresie de nespusă tinerețe în ochii evreului bătrân când privia spre fiu-său.

— Aista nu-i *cuptil* de jidan, zise el, bătându l pe umăr. Dacă nu ar semăna la mine, ași zice că nu este al meu... Dar are inima d la mamă-sa, dumnezeu s'o ierte.

Și bătrânul luă, cu mâinile lui, galbene de țigară, mâna Tincuței, și-i istorisi până la ușă cât era de bună răposata «soție a neu» ; cum trimisese pe tânăr să facă școala de comerț din București, ca să devie bun «rumun», și așa mai departe.

Tincuța eși, mișcată de vorbele evreului și se urcă în trăsură, ușoară, fericită, deplin încredințată că scăpase pe Mihaiu de la mare pericol.

V

Tincuța iubia pe Mihaiu de mult. După ce el plecase în străinătate, ea îi scrisese la început, cum se învoiseră la cea din urmă primblare în luntre, fără teamă și fără înconjur. Dar după prima venire a lui Mihai în vacanțe, cei doi copii ce se despărțiseră jumătate plângând jumătate râzând, se regăsiră schimbați. Fie-care se mira de prefacerea ce luase celă l-alt: lui începuse să i crească mustățile, să i se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafundatiilor.ro/mdrr1901-1932

accentueze liniile să i se îngroaşe vocea; ei i se micşorase talia, i se umpluse pieptul, îşi schimbase pieptănătura. Tinculţa găsea că Mihai îşi păstrase prea mult din graţia de adolescent crescut între femei, ce o avea la plecare; el de asemenea că Tinculţa devenise de o sensibilitate supărătoare, era distrată, plină de amor propriu.

In adevăr, fata trecuse prin criza prin care trec toate semenele sale. când, între 16 şi 20 de ani, încep a fi luate în băgare de seamă, mai cu seamă dacă sânt frumoase şi au zestre. I se împliniau toate dorinţele, i se deschideau uşile, i se arăta lumea pe laturea petrecerilor. Fusese la Bucureşti cu Saşa, mersese la teatru, la două-trei baluri; plăcuse tinerilor; jucase până noaptea târziu, îmbătată de farmecul lumii elegante, de farmecul valsurilor; gustase, în fine, din amăgitoarea fericire a tutulor fetelor tinere, şi adusese în liniştea ei de acasă umbra nehotărâtă a unei vieţe noue.

Iar acasă întâlnia aceleaşi chipuri: pe subprefect, doi-trei prieteni bătrâni, pe Tănase Sotirescu, poreclit Scatiu, şi atâta tot. Astfel că, negăsind în nici unul asemănare cu ceeace îi supuse să viseze, îşi făuria o lume primejdioasă de iluzii; citea cu nesaţiu romane fantastice, din care săria pa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
inventar.arsliterar.ro/fndr-1901-1932

gini întregi de descrieri, fiindcă numai amorul o interesa. O închipuire de sine nesănătoasă lua locul naivității de până aci, ceeace făcea să găsească pe ai săi și casa lor plicticoasă. Era viața, care și cerea drepturile sale. Coana Sofița, la fiecare nemulțire a fetei, revenea cu aceiași vorbă:

— Mărită-te. Du-te la casa ta, și fă cum îți place.

Ea ținea mai mult ca or când să dea pe fiică-sa lui Scatiu. Vechea ei teamă de moarte o îndemna să închidă ochii asupra cusururilor ginerului: „e cam așa, cam bătrâior; dar e om de ispravă, harnic, bogat — ce mai vrei?" Conu Dinu înălța din umeri, dar mărturisirea ce i-o făcuse nevastă-sa, că-i era frică de moarte, că nu se simția bine, îl impresionase. Scatiu scos mereu înainte de Coana Sofița, azi cu daruri, mâine cu o nouă cumpărătură de moșie, începuse să fie tolerat.

In sufletul fetei, dorința de a trăi de sine, de a fi stăpână în casa sa, de a vedea și primi lume, se amesteca în mod nehotărât cu chipuri noi din București, cu chipul lui Scatiu, cu viață la oraș. Cal tățile solide ale firii sale păreau deocamdată că sunt puse de o parte, și numai frivolitatea vârstei plutea la suprafață. Imagina lui Mihaiu îi turbura câteodată planurile, însă

Muzeul Digital al Romanului Românesc

era imagina unui copil, pe când ea era acum fată de măritat.

Când auzi că băiatul sd întoarce din străinătate, avu câteva bătăi de inimă și mai cu seamă o nespusă curiozitate de a vedea cum era acum Mihaiu. Iar când îl văzu, devenit aproape om, cu vocea puternică, cu mustața înfiripată de a binele, și totuși zicând Saşei ca mai 'nainte «maman», cu gratie și măsură în toate, dânsa se simți oare-cum umilită. El de asemeni o găsi schimbată, cam pretențioasă, gata să se supere la fiecare glumă și numai după ce Saşea îi spuse despre planurile de măritiș ce se făcea pe socoteala Tincuței, înțelese, în parte, noua ei fire și tăcu.

Astfel, iarna, după întâia venire a lui Mihaiu, fata se mărită după Scatiu.

Dela cea d'întâi zi până în momentul când o întâlnim eșind dela zaraf, viața Tincuței fu o luptă neîntreruptă cu necazurile.

La un an după căsătorie i se născu fata, la doi ani muri mamă-sa, mai pe urmă Conu Dinu căzu la pat,—iar în tot lungul vremei aceșteia, lupta zilnică cu mojiciile lui bărbatu său și cu răutatea soacrei-sei. Negreșit, toate iluziile lunatece din naintea căsătoriii se împrăștiară ca norii la vânt. Le luă locul, o viață de provincie, placidă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

monotonă, cu scene desgustătoare de ale Coanei Profire, cu satisfacții de amor-propriu rău alese, precum rochii bogate ca să n'o mai întreacă alta, chefur și chiolhanuri când venia vremea alegerilor, iar restul timpului economii supărătoare. Fală în toate, casă mare, două pianuri, reviste străine, seră cu flori, etc., dar interdicție pe toată linia de a se folosi cineva de ele. Mai cu seamă a cânta la p'ano și a ceti, sau a învăța limbi străine și a le vorbi, era pentru Scatiu lucruri nesuferite.

Astfel, dela început chiar, calitățile statornice ale Tincuței, care fuseseră întunecate un moment de nebunia trecătoare a vârstei, îi fură de mare folos, ca să poată răbda viața mai departe.

După alți doi ani, revăzu pe Mihaiu, jenată, tremurătoare, vorbind puțin, de teamă să nu i pară provincială. El era sufletește acelaș. Sora-sa îi spuse de traiul Tincuței, și el căuta s'o mângâie, tăhnit, limpede la minte, fără nici o amintire de altă dată, dând lui Scatiu o importanță serioasă. Trecură astfel la țară două luni, cari părură Tincuței fermecătoare. Mihaiu plecă din nou, pentru a-și termina învățăturile.

După a doua lui plecare, Tincuța rămase singură, atât de singură și de nefericită cum nu se simțise nici odată. Viața ei cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bărbatu-său îi părea o monstruozitate. Il privia dusă pe gânduri, înecremenită, cum ai privi o prăpastie adâncă în care a căzut cineva. Din norocire, Scatiu se alese deputat și se duse la București, de unde nu venia decât la o săptămână ori două. In lipsa lui, dansa trecea nopțile albe, citind tot ce i cădea în mână, rămânând ceasuri întregi cu cartea căzută pe pat și cu ochii țintă pe un punct din aer. Cel mai mic lucru o făcea să plângă. Când adormea, somnul îi era plin de visuri. Visa totdeauna pe Mihaiu, în fel de fel de înprejurări, că sbura, că murea, că se plimbă cu dânsa la Paris, cum vorbiseră în luntre, că-l rănea cineva,—și se deștepta tremurând, înfiorată toată ca de friguri. După ce se liniștea, întorcea perna pe partea ceelaltă, își ridica părul moale de pe frunte și se gândea la dânsul. Il iubia? Acesta era amorul? Ea nu știea. Simția numai că ochii ei îl caută prin întunerice, prin lumină, aproape sau departe, peste tot, și că o nefrânată dorință de a-l strânge la piept ca pe un copil, de a-l încălzi, de a i face bine, ca o rândunică unui puiu, îi frământa toată ființa. Sașa, care îl fusese totdeauna simpatică, îi era acum dragă. Se uita la dânsa lung, fiindcă în privirea ei a lăncă găsia aduceri aminte de dânsul; o oprea câte-odată din râs și-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeulromanului.ro/memorii/1901-1932

zicea încet. «ia mai râzi, e așa de frumos!»... ceeace făcea pe Suța să râză și mai tare.

Dar Suța se ducea la București, iar ea trebuia să vină acasă. Petrecu o iarnă pustie, fără o mângâiere dela nimeni. Tănase începea să dea în pârtia politicei, și o înnebunia cu gogomănii prinse ici și colo prin coridoarele camerii. Spăcă-sa o revolta prin simpla ei ființă, buhavă și tri-vială. Nimeni n'o înțelegea.

Și era un noroc că n'o înțelegea nimeni, fiindcă numai decât ar fi ghicit secretul ce cu atâta dragoste ascundea în suflet.

După câteva luni dela a doua plecare a lui Mihaiu, se deprinse cu această nouă formă de trai. Nu mai dormea și slăbia, dar era mulțumită: viața ei avea un țel, inima ei bătea fiindcă bătea inima lui.

Când în toamna anului viitor se întoarse Mihaiu definitiv, ea îl aștepta la țară, cu toți ceilalți, liniștită, dusă pe gânduri în zarea în care călătoriau cocorii. Numai Mateiu părea a bănui ceva, dar cu firea lui bună nu îndrăznea să ridice capătul vălului ce acoperea toate. Odată, pe când ședeau amândoi în cerdacul dela Comănești, Tinculița dusă cu ochii în gânduri,—Mateiu se uită lung la dânsa, îi mișcă binișor o viță de păr de pe tâmple și atingându-i fruntea cu degetul îi zise:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
exhibit.muzeulromanului.ro/mcr1901:1932

— Ce se petrece aioi ?
Ea îl privi zâmbind :
— Cine știe !...
In sfârșit Mihaiu sosi.

Erau din nou cu toții la gară, ca la întoarcerea din străinătate a lui Mateiu. Dar, de sigur, nici atunci și nici acum nu palpitase o inimă mai nerăbdătoare în pieptul cuiva, cum palpita inima Tincuței. Când îl văzu coborându se din vagon, se strânse de brațul Victoriei cu putere, iar când fata se repezi să îmbrățișeze pe frate-său, ea se retrase cu un pas înnapoi. Intinse mâna lui Mihaiu zâmbind, dar cu ochii înnotând în lacrămi, pe care însă într'o clipă bucuria și căldura lăuntrică le absorbi.

Petrecură toamna văzându-se aproape în toate zilele. Tincuța era fericită ; îl știa aproape de dânsa și nu dorea mai mult. Nimeni nu ghicea starea sufletului ei. Sașa cunoștea nevoile Tincuței, în viața cu Scatiu, și-i respecta tăcerea. O vedea de câtva timp mai slabă, dar i se părea și mai senină.—Se deprinde omul cu toate în lume când are voință și demnitate, gândea Sașa

O singură dată se simți Tincuța în primejdie. Venise spre seară la Comănești și nu găsise pe nimeni : Sașa și fetele ei erau la plimbare pe jos. Ea sta în cerdac, singură. Își scoase pălăria și se uita în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/muzeul/1901-1932

apusul soarelui, când văzu pe Mihai intrând pe poartă, călare. El veni drept la dânsa, mirat de tăcerea ei, și o rugă să se ducă împreună după fete. Ea nu prea vrea. Găsia că era cam târziu. Se uita la el, zâmbind. Mihai îi luă pălăria după masă și i-o puse în cap, cu grije și temere să nu-i strice pieptănătura. Ea se sculă încet, coborâ scările și porni alături de el, tăcută. Dânsul vorbia repede, istorisea glume, căuta s'o înveselească și să îndepărteze jena ce o stăpânea. Turică le sări în drum să le spună încotro apucase fetele. Vre-o câteva radicale de ale lui fură bine venite. Mihai făcu haz:

— Toate se schimbă în lumea asta, numai Turică nu.

După aceea tăcu și el, mergând domol lângă Tincuța. Se păru că vremea din urmă îl prinde și pe dânsul, cu melancolia celor ce au fost și nu mai sunt. Dar își reveni în sine numai de cât. Se întoarse către dânsa râzând:

— Ce teribili suntem!... Ia să grăbim pasul...

Și luă mâna Tincuței, o trecu sub brațul lui și începu să meargă mai repede.

— Minunată vreme! Dacă ar ține așa mai mult, să nu fim siliți să plecăm curând la București!

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Ea tăcea. Eșiseră din sat și se îndreptau spre helești. Mihai se opri deodată.

— Dumneata nu zici nici o vorbă. Poate că nu voiai să vii la plimblare... Să ne întoarcem.

— Să ne întoarcem, zise ea, ridicând ochii spre el. Aș fi dorit să mergem spre malurile helești, însă cred că e târziu.

Și, însufleținu-se, îl sili să se întoarcă, dar se rezemă cu încredere de el. Soarele apusese de tot. Amurgul punea un fond de argint liniilor satului, ce se tăiau cu putere în fața clarului-obscur.

— Cum trec toate.—nu-i așa?.. zise ea tremurând. Mă gândesc la drumul dumitale pe lac... de acum cinci ani.

El îi luă mâna și se plecă binișor spre dânsa, căutând parcă să nu-i deștepte amintiri triste. Ea îi făgăduise, în primblarea de care vorbea, să nu se mărite.

— Și eu m'am gândit adesea ori, zise Mihai, și mă gândesc încă... Ce a fost frumos în viața noastră trebue să ne rămână în suflet. Mai mult nu putem cere dela ființa omenească, ale cărei meniri sunt așa de nesupuse nouă.

Tincuța simți un val de căldură că i se urcă dela inimă spre tâmplă. Își rezemă capul de umărul lui și se opri.

— Te rog... nu pot să mai umblu... La-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

să-mă pe prispa unui țăran și dute de-mi adu trăsura.

El voi să trimeată pe cineva în locul lui și el să stea lângă dânsa, însă ea nu primi. Îi strângea amândouă mâinile în mâinile ei zicându-i mereu:

— Du-te !.. Te rog !.. Te rog să te duci, să nu asculți mâinilor mele !..

Și el se duse, îi aduse trăsura, o așeză binișor într'un colț și se despărți de dânsa.

Astfel trecu acest val primejdios. Și trecură încă doi ani.

Dar fiecare an săpa o dungă mai adâncă în inima ei. Vara, când putea trăi aproape de dânsul, înviora. Restul timpului se necăjia cu bărbatu-său, pirotia de frig în pustiul luxos de acasă, fără nici o speranță.

VI

Veneau sărbătorile Crăciunului, și cu ele se apropia sosirea ministrului și prin urmare a lui Mihai. Tincuța alerga de colo până colo, ca toate să fie la locul lor, îngrijite și curate. Prefăcu o parte din casă, găti odăile mosafirilor, puse cu mâna ei câteva lucruri neînsemnate în camera lui Mihai, între care un portret al mamei lui, și așteptă.

Când se gândea la ce făcuse, ducându-se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafalticeni.ro/index.php/romanul-1901-1932

la evreul cu polița, se rușina singură. Dar pe de altă parte era încântată : scăpase pe Mihai din ghiarele lui bărbatu-său. Scatiu așteptase pe Isidor a doua zi, însă în locul lui venise Nichitachi să-i spue că «au pierdut locmaua» de oarece *juncle* găsise bani la București.

Tănase nu mai pomeni nimic Tincuței. Însă din vorba lui cu nevastă-sa, rămăsese în mintea ei expresia brutală «să și ție Madama dela Paris». Va să zică Mihai avea o amantă Era oare cu putință? Era cu putință ca el, omul cel mai delicat, cel mai fin, în jurul căruia mintea ei vedea numai senin, să se asemene cu Nichitachi sau cu bărbatu-său, cari la București făceau tot felul de necuviințe?.. Se tot gândea mereu. O durea capul gândindu-se. Ar fi voit să întrebe pe Tănase, însă se temea să nu deștepte bănueli.

Intr'o dimineață, împărțitorul aduse o scrisoare, care amără inima Tincuței.

După ce ca ieșise dela Isidor zaraful, tânărul bancher se ținuse de cuvânt și înapoiase numai decât polița, însoțindu'o cu explicații confidențiale către corespondentul lui din București, în care îi povestea cum venise d-na Sotirescu, ce-i zisese și pentru ce o ascultase. Corespondentul a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indri1901-193

rătase lui Mihai cele coprinse în răspunsul zarafului din provincie.

De-o cam dată Mihai rămase foarte mâhnit: era încredințat că lucrul pornea dela Sașa. Negreșit, el se ascunsese de dânsa, și ea, la rândul ei, se ascundea de el. Utunci firea lui dreaptă îl duse în fața sorăsi, căreia îi spuse pentru ce îi trebuiau banii, lăsându-i să înțeleagă, cu glume și vorbe bune, că își da bine seama de ce făcea, și că deși polița era în alb, instrucțiunile bancherului erau limpezi, dobânda fixată și celelalte. Sașa râse de dânsul, îl încredință că nu pricepea o iotă din toată încurcătura asta și îl ajută să ia banii dela Bancă.

Mihai nu mai înțelegea nimic nici el. Atunci scrise Tincuței o scrisoare jumătate glumeață, jumătate ironică, care ar fi trecut cum ar fi trecut dacă n'ar fi cuprins sfârșitul, în care zicea, că pentru cauze neprevăzute, e silit să nu mai însoțească pe Ministru.

Tincuța, care era deprinsă de mult cu toate, cu asta nu se putu deprinde. Răspunse lui Mihai cu violență, spunându-i adevărul, scurt, și rugându-l să nu mai adaoge la cupa de amărăciuni cea din urmă picătură.—In aceeași zi se bolnăvi.

El, primindu-i răspunsul, rămase încremenit. Cât rău îi făcuse fără voe!., Ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
evstatrans.ivania.ro/mcr1901-1932

prăpastie era în sufletul ei!... Îi era necaz și rușine de cele întâmplate, mai ales de ironia din scrisoare. Umblă câteva zile fără căpătâiu, trist, căutând să uite.

În vremea asta, Scatiu se da de ceasul morții. Se întrunia în toate zilele cu deputații și senătorii din majoritate, la el acasă, unde venea și prefectul, câte odată și unul sau doi sub prefecți mai isteți, spre a pune la cale primirea Ministrului. Primarul orașului umbla din prăvălie în prăvălie, ca pe vremea alegerilor, rugând lumea să iasă la gară cu mic cu mare. Negustorii erau învitați să curețe stradele, fiecare până la jumătate, ca apoi «serviciul muncipalității» să ridice noroiul. Unii zâmbiau la auzul acestei pompoase calificări, de oarece «serviciul» în chestiune se compunea din două cărucioare desfundate, care mai mult murdăreau decât curățau ulițele. Se luară măsuri să se umple cu petriș toate gropile și hârtoapele din drumul Ministrului; se hotărâ trăsura care va avea să-l aducă dela gară, și neapărat se alese «acarâta d lui Sotirescu», o cloșcărie de când lumea, cumpărată la mezat și dată acum, în vederea evenimentului, pe mâinile lui Ferenz caretașul; se ordonă sub-prefecților să aducă de prin prejur țărani chiaburi, și altele.—Mare neîn-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ovistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

țelegere asupra persoanei care trebuia să urce în trăsură cu Ministru : prefectul or primarul? Unii ziceau prefectul, alții primarul.

— Mă rog, pardon, ia să ne înțelegem, zicea d-l Alexandriu, partizanul prefectului: cine reprezintă pe onoratul guvern?

— Ia slăbește-mă, nene, cu onoratul guvern? d-l Ministru vine aici în casa noastră; *or* mandatarul nostru este d-l *primare*.

— Ba pardon, să mă ertați: d-l Ministru vine el oare în oraș sau în județ?.. Aud? Vine în județ. Atunci cine reprezintă interesele județului față cu onoratul guvern?

— Consiliul județian, zise unul: să se urce în trăsură cu toți consilierii.

Un râs general însoți propunerea. Alecsandriu se înfurie :—Ia mă rog, să nu facem comicării. Eu nu sunt de eri de alaltăieri scos la lume ca dumnealui; că am văzut când a primit Napoleon al 3-a pe împăratul Rusiei, și pe Vodă când a venit acum 8 ani, și când a primit pe Marele Duce Nicolae, și când a strigat Gambetta «vive la Turquie Monsieur!»

— Floquet, Floquet, coane Tudosie: a strigat vive la Pologne, nu vive la Turquie, zise prefectul.

— Floquet, Gambetta, tot un drac.

Scatiu rădea mai tare decât toți ceilalți

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaneasca.ro/mem1901-1932

de *bofonatele* bătrânului Alexandriu, aşteptând, roşu şi enervat, să vadă lui ce rol îi dau.

In sfârşit hotărârâ să-l însoţească prefectul, până la *palatul* prefecturii, iar primarul să-i ţie un *speech* la gară; când o fi să meargă acasă, să-l însoţească Scatiu, Acesta se apără cu gura jumătate, încurcând fraze fără rost: «că mi s'a bolnăvit nevasta tocmai acu, mă 'nţelegi dumneata, când îmi ard călcâile de treabă, cu afurisita asta de *enfluenţă*».

In adevăr, de când se bolnăvise Tincuţa, el umbla forfota de colo până colo, trântind uşile, înjurând slugile, dând dracului pe toată lumea. Alerga de la grajd, unde vizitii frecau *alămurile*, până la sofragerie, unde Costea freca argintăria, făcând din treacăt observaţiuni caraghioase, cu privire la putinele de la streşini sau la curcanii ce umblau prin curte, umflaţi şi gravi ca în vremea cea bună. I se auzia vocea până în vecini, strigând argatul:

— Ioane! Ioane! da n'auzi mă afurisitule!

Omul săria din bucătărie, cu căciula în mână:

— Porunciţi coane.

— Nu vezi curcanii ăia cum se plimbă prin curte:

— Păi ce să le fac?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir/1901-1932

— Să te ia dracu și pe tine și pe ei!. Cotineață n'ai mă, să-i închizi?

— Ba este, boerule... Iacă mă duc să-i închid.

— Da putinile alea de ploae?.... Le-ați intins pe toate acuși când vine Ministru!..

— Păi ce să le fac, Coane?.. doar să le închid și pe ele cu curcanii.

— Nu, boule, să le pui în șură, la locul lor....

«Acuși când vine Ministru» era lozinca cu care lovia în cap pe cine întâlnia. De se 'ntâmpla să-i ceară cineva ceva, răspundea totdeauna cu aceleași cuvinte:

— Acuși ți-ai găsit și tu, când vine Ministru?...

Se chibzuise el că un fecior singur nu ajunge, și chemase pe teleliță să-i aducă încă unul, vremelnic. Costea se simția insultat de această lipsă de încredere, și de la cea de 'ntâi întâlnire, se ciocni cu adversarul său, dându-i o sfântă de bătae de îl umplu de sânge. Tănase se înfuriă ca un balaur, bătu pe Costea și-l dete afară, iar în locul lui aduse pe celalt. Feciorul cel nou n'avea haine. Atunci Tănase porunci Madamei să scoată o veche giubea de frac ce o avea el de când pământul, și-l îmbrăcă. Când dete Tincuța cu ochii de el, vârât în fracul lui bărbatu său, ca un câine cu val-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://dlir.ro/handle/dlir/1901-1932

trap, sări din pat, bolnavă cum era, chemă pe Tănase și-l rugă să aducă pe Costea înnapoi, că altfel se făceau de ocară. Dânsul strigă, înjură, blestemă, dar trebui să se supună, fiindcă n'avea încotro. Porunci din nou Madamei să ridice fracul din spinarea feciorului, îi dete 2 franci și-l trimise să se plimbe, aducând iarăși pe Costea.

Când venia seara, cădea de osteneală și se culca de la 8. Intre o înjurătură și o glumă, istorisia Tincuței cele petrecute în adunarea de cu ziua, încercând să repete vorbele lui Alexandriu, pe care nu le brodea de loc. Incurca pe Gambetta cu Impăratul Rusiei: pe Floquet îl chema «ăla, de, care era la Paris când cu trecerea Rușilor». Auzise ceva, dar nu putuse ghici înțelesul cuvintelor franțuzești:

— Ăla, cum dracu-i zice...

— Cine, omule?

— Ei, asta-i!... Dacă nu-ți aduci aminte nici atâta lucru la ce-ai mai învățat franțuzește!...

Tincuța prinsă de friguri, se uita la el cu ochii mari, căutând să pătrundă încurcătura din mintea lui sucită.

— Dar cu *spiciul!*... Auzi *spiciu!*... Să-i dai o palmă grecoteiului boerit, să se ducă de-a vândălacu!

Bănuia el că *speech* însemna discurs sau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

așa ceva, dar vorba i se părea atât de caraghioasă, încât chiar a doua zi, când se îmbrăca, o mărăia mereu printre dinți:

— *Spicin!*.. Auzi dumneata *spicin!*...

Între două accese de tuse, mai făcea câte o cruce, mai trăgea o cismă, și iar se lega de Alecsandriu și de Floquet: «cum dracu-i zice, frate!»

În sfârșit ziua cea mult dorită sosi.

Scatiu se sculă de dimineață, dete o raită pe la grajd să cerceteze starea sufletească a *cailor celor mari*, din care unul era cam nărăvaș; sculă pe vizitiul de oraș, precum și pe Stoica, care se puseră numai decât să se radă unul pe altul; inspectă „carâta" mișcându-i roatele; inspectă cerul. Toate păreau în bună stare, afară de acesta din urmă, care amenința cu ploae.

Se duse sus și se puse să se îmbrace. Ministrul sosia la unu după 12. Scatiu încercă redingota cea nouă, așteptând ora cuvenită spre a îmbrăca fracul. Dejună la 10 și jumătate, ca să rămână vreme pentru slugi a se găti. La 12 se urcă în «carâtă» cu Costea pe capră. Vizitiul era îmbrăcat în haine negre, cu o legătură albă, de vară, ale cărei capete fâlfâiau pe umeri, cu un jobon de-a lui Tănase în cap,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
exhibitions.vanilla.ro/mcr1901-1932

ce-i cădea pe urechi. Frigul îl cam strângea între umeri, dar trebuia să rabde.

Când s'o ia dela scară, Forgaș, harmăsarul din stânga, începu să sară în două picioare. Gură, biciu, nimic nu se prinse. Tănase se dete jos, începu să înjure, lovi cu piciorul în burta calului, dar totul fu zadarnic. Atunci veni Stoica, care cu o fluerătură îl făcu să ia din loc. Stăpânusău se aruncă din fugă în trăsură, iar vizitiul de oraș, gătit pentru Ministru, rămase să vină cu „droșca".

La gară erau toți în păr: Alexandriu, Panaitopolu, Vasilică Sobor, Iancu Mânzu, Botești eanu. precum și senatorii Vispescu, Cralca și Polcovnicol Stamate: apoi Directorul Prefecturii cu toți Sub-prefecții, Primarul, Consilierii județului și ai comunei, Polițaiul în mare ținută, Comisarii și sub-comisarii, Directorul arestului. Șeful garnizoanei, apoi cetățenii alegători, devotații partidului, negustori de toată mâna, cu decorațiile atârnate pe piept; protopopul, chemat de când cu reforma bisericească, „domnul protocreu": Directorul Liceului, profesori institutori. țărani,—în fine tot aparatul administrativ. Judecători nu prea erau mulți, ceea ce făcea pe unii să creadă că a intrat «ceva bizbir» între Ministrul de interne și Ministrul de justiție.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir/1901-1932

Afară din gară, ipocomisarii călări stau pe la răspântii, aținând drumul oamenilor ce veniau cu carele la încărcat; călătorii dela tren erau duși la hambarul de mărfuri, în mijlocul protestațiilor celor mai țanțoși: câțiva gură-cască priveau la măturătorii primării, care pregătiau o manifestație impunătoare, dar până una alta se inglindisiau la cârciuma dela colț.

La ceasul hotărât, trenul intră în gară, domol, solemn, par'că ar fi știut ce înnaltă chiemare avea el pe lume. La o fereastră sta Prefectul care se dusese întru întâmpinarea Ministrului, rotind niște ochi terribili și făcând semn deputaților să se urce în vagon. Aceștia se urcară, surâzători, îmbulzindu-se care să ajungă mai întâi.

Când se coborâ Ministrul din tren, toți cei de față se aliniară dea-lungul zidului, strânși de Comisari, iar Prefectul făcul semn Ministrului să se oprească. Atunci primarul se apropiè de el, scoase dintr'un buzunar o foaie de hârtie și începu: „Domnule Ministru"! apoi se opri căutându-și ochelarii, pe care și-i așeză în așa chip, în cât îl strângeau de nări, făcându-l să vorbească pe nas. Și iar începu: «Domnule Ministru!». Vântul îndoia foile pe care era scris discursul: ochelarii alunecau; câteva picături de ploaie întindeau cer-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://dlib.muzeulromanului.ro/mdr11901-1932

neala, spălând vorbele: afară din gară era un chiloman de nu se mai auzia nici în cer nici în pământ. Cu chiu cu vai logosul se sfârși. Prefectul prezentă în fuga câțiva *cetățeni marcanți* și trecu înnainte, pe covorul ce era întins dela clasa I-a până la eșire. Aci, zarva era la culme. Pietrișul aruncat de curând făcea să hârșie roatele trăsurilor, ipocomisarii călări pe bidivii plini de noroi, srigau la birjari să ție rândul, feciorii chiemau pe vizitii, călărașii dau cu pumnul în capul cailor.

Când se iviră Prefectul și Ministrul, trăsura lui Scatiu era la scară, cu caii neastâmpărați ce o smunceau din loc la fiecare moment. Costea ținea ușa cupelei deschisă, dar Ministrul nu brodia clipa când să intre fără a se lovi. După oarecare chibzuială, marele demnitar al Statului se aruncă deodată la voia întâmplării și căzu pe perne. Prefectul, făcu și el tot astfel, iar Costea se urcă pe capră. Când însă s'o ia din loc, pace. Forgaș săria în două picioare ca la circ, sforăia, mușca zăbalele, până ce prefectul, pierzând răbdarea, se dete jos. Scatiu turba de mânie: ar fi dat cu cuțitul în cal, de nu i-ar fi fost rușine. Atunci, furios strigă la Stoica să vie numai decât. Vizitiul de oraș trebui să renunțe la gloria de a purta pe Ministru, iar cravata lui de mă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanieiromanului 1901-1932

tase trecu din nou în slujba droșcei de toate zilele. Stoica, liniștit, cu vorba lui lătăreață pofti pe Prefect să se urce fără teamă, că «așa se joacă băiatu: mă rog, cal tânăr nu-i?»

Și astfel se înșirară trăsurile una după alta, în goana cea mare, către palatul Prefecturii. La aripa din dreapta a trăsurii Ministrului venia Polițaiul orașului, călare, de abia ținându-se pe cal, sguduit și frământat ca vai de el, căci, deși era aprig, la chip, în fond era un biet creștin, care n'avea alte aptitudini spre a deveni «Prefect de Poliție», cum își zicea el, decât nevoia de slujbă.

Pe drum, Tănase, în trăsură cu Panaitopolu, își vârsa focul pe socru-său, care-l pricopsise cu Stoica:

— Mi-a învățat caii cu năravuri, domnule!.. Cine crezi că mi l-a colăcit? Tot socră-meu.:

Apoi se miră că nu văzuse pe Mihaiu:

— Nu înțeleg de ce n'a venit văru-meu..

Panaitopolu se uita la el cu coada ochiului, gata să-l umfle râsul de rudenia cu Comănesteanu, dar Scatiu sări iar la Stoica:

— Al dracului țigan, domnule: vezi dumneata cum a învățat el calul să sară în două picioare când îl mână altul, și să fie blând ca un miel când ia el hățurile!

— Puiu de hoț de pe Bărăgan, măi Tănase!... Știi tu ce alegi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhivelor.ro/mdrr1901-1932

Panaitopolu era un grecoteiu, îmbogățit ca și Scatiu, și mofturile la el nu se treceau. Râdeau amândoi, uitându-se unul la altul.

De la prefectură, Ministrul trecu la primărie; de la primărie, la spital; de la spital, la arest. In vremea asta, regula hotărâtă mai dinainte, cu însoțitorii, rămase baltă, de vreme ce Ministrul ceruse să-l urmeze Prefectul peste tot. Tănase venise acasă și aștepta.

Tincuța, rămasă singură, după plecarea bărbatului său la gară, se sculase binișor din pat, se gătise cum putuse, uitându-se tristă, la umerii transparenți de slăbiciune și se așezase pe o canapea. Ea spera să vadă în curând pe Mihaiu. Când dete cu ochi de bărbatu-său, încruntat și solemn, înțelese numai decât ce se petrecuse. Dânsul povesti isprăvile cailor, frângându-și mâinile că l-au făcut de râs; înjură pe Stoica și pe cine i l-a dăruit; bătu din picior la dânsa că și-a găsit să fie bolnavă tocmai în așa momente grele; batjocori pe Mihaiu că nu venise. Ea îl privia lung, cu lăcrămile în ochi: i se părea un nebun, scăpat de la balamuc. Nu zise nimic, ca de obicciu, lăsându-l să se potolească singur.

Din nenorocire, tocmai atunci intră pe poartă cupeaua, fără Ministru. Acesta se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir/1902-1932

săturase de sărăturile *harmăsarilor*, și rugase să i se dea o birjă.

Când văzu Scatiu că i se întoarce trăsura goală, pricepu dintr-o clipă ceeace se întâmplase. Atunci, în adevăr, păru că înnebunește. Galben ca un mort, fără a rosti un cuvânt, se repezi la revolver, eși afară și împușcă pe Porgaș, înhămat cum se afla, descărcând câte șase focurile în el:

— Na, na, na să te înveți să mai sări altădată!

După aceea aruncă revolverul și se năpusti asupra lui Stoica. Acesta crezuse că-l omoară și pe el, și de frică o luase la goană spre fundul curții, sperând să poată încăleca peste zid și să fugă. Dar Scatiu îl ajunsese din urmă, îl înhățâ de chică și-l duse târâș până în curte, unde îl bătu hotește. După ce răsuflă bine, îi lăsă pe toți grămadă și se urcă sus.

Stoica se sculă din noroiu, fără a zice un cuvânt; își îndreptă părul în cap, din care scoteau viițe întregi smulse de stăpânu-său, și se apropie de cal. Acesta căzuse din ham într'un lac de sânge, își întinsese capul pe pământ și trăgea de moarte. Ochii lui limpezi se uitau la Stoica fără viață. Gemea câte odată din fundul plămânilor, ca un om. Carnea tremura pe el, ca înfiorată de durere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cv.starmans.ivan.ro/mdrr1901-1932

La vederea calului murind, Stoica se aruncă la pământ, lângă botul lui, și începu să se boccească țigănește:

— Calule, sărmanule, te-a mâncat fript stăpână-tu, dar-ar Dumnezeu să i se usuce mânușița cu care te-a împușcat!...

Săriră slugile celelalte să ridice leșul, să deshame calul rămas și să pună trăsura la loc, dar nu fu cu putință să scoale pe Stoica de pe botul lui Forgaș. Atunci Bănică și cu argații îl luară pe sus; aduseră o droagă în care puseră calul împușcat, îl acoperiră cu pae și-l duseră la câmp; spălară petele de sânge de pe jos,— și astfel totul păru reintrat în ordinea de mai 'naînte.

Dela o fereastă, Tincuța văzuse începutul scenei cu revolverul, și leșinase. Șezuse căzută jos mai bine de un sfert de ceas, și se deșteptase singură, fiindcă nu venise nimeni. Se sculă binișor de pe covor și se apropie de canapea. O durea capul grozav. Ceeace văzuse era oribil. Bărbată-său nu-i mai apărea, ca până acum, numai mojic, ci nebun-furios. Pentru întâiași dată îi fu frică de dânsul. Dar încetul cu încetul, se liniști: înțelegea că amorul propriu al omului ridicul din născare, care pricepe câteodată că e ridicul, e mai teribil decât al altuia. Tot gândin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

du-se, își aduse aminte de tată-său: o fi auzit focurile de revolver sau nu? Poate că nu, fiindcă odaia lui era de cea laltă parte a caselor. Se sculă cum putu și se duse până la ușa lui, pe care o deschise cu grije: Conu Dinu dormia în fotoliu. Se retrase încet, aproape fericită: el cel puțin nu știa nimic de mizeriile ce dânsa îndura.

In vremea asta, Scatiu sta singur în birou, aprinzând țigară după țigară: acțiunea lui de nebun îi descărcase sufletul de neliniștea pe care o grămădise cu încetul toate faptele neobișnuite din urmă și din ziua aceea. Acum se simția bine, par'că și-ar fi desbrăcat o haină care-l strângea. Își aruncă ochii pe fereastră, tocmai când ridicau calul să-l ducă la câmp, și, instinctiv, voi să se repeadă la ușă spre a porunci argaților să-i ia piclea. Dar un sentiment grosolan de rușine îl opri pe loc. Se așeză din nou pe scaun și se puse să se gândească: pierduse o mie de franci, prețul calului! Dacă în loc să-l împusce, l-ar fi vândut, se scăpa de el și nu păgubea nimic. Făcuse o prostie. Și cu cât se gândea mai mult, cu atât îi părea mai rău: o mie de franci!... Vezi, de-aia e bine să nu se pripească omul. Și cel puțin dacă l-ar fi împușcat dintr'o dată, numai cu un glonț!

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Dar nu, îl ciuruise cu șease gloanțe. Cu toate astea, după un sfert de cias, chiemă pe Bănică și îi zise să trimită pe cine-va la câmp numai decât, să ia pielea de pe cal.

Pe când acestea se petreceau la Scatiu, Ministrul își isprăvise ispecțiile și venia spre casă cu Prefectul.

Innaintea trăsurii lui alerga un gardist călare, iar pe capră era un dorobanț. Când să ia trăsura pe ulița armenească, gardistul fu oprit de un pâlc de oameni și în urma lui trebui să se oprească și birja Ministrului. Se munceau agenții puterii publice să facă drum trăsurei printre mulțime, dar fără folos: era vre-o sută de țărani ce se grămădiau spre ministru, cu o hârtie în mână. Acesta făcu semn birjarului să se oprească întrebând pe oameni ce voiau: ei, cu căciulile în mână, vorbiau toți deodată, așa că nu se înțelegea nimic. Prefectul le luă hârtia și le făgădui să le dea dreptate, — dar căută să pună jalba în bu zunar. Ministrul însă, care nu pricepea nimic, voi s'o citească...

Era o reclamație a țăranilor de la Ciulniței. Sătui de angarale, de nelegiuiri, de dobânzi, oamenii veniseră, disperați, să se plângă Ministrului. Nu mai cereau nimic decât să le dea înapoi pe *boer*, pe Conu Dinu, care din moși strămoși stăpânise pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la vetrele lor. Se formase cu încetul legenda că ginerele secfestrase pe socru.

Ministrul se simți pentru moment umilit că trebue să meargă tocmai în casa lui Scatiu, și, cu toate lămuririle Prefectului că țăranii erau puși la cale de un advocățel din opoziție, se gândi se telegrafieze numaidecât lui Comănesteanu, care, fiind rudă cu Dinu Murguleț, putea să-l lumineze. Ceea-ce și făcu.

VII

La Scatiu acasă erau pregătite două mese: una pentru Ministru și lumea aleasă, în sofrageria cea mare; alta pentru «ciurucuri» într'o odae de jos. Planurile lui Tănase erau la început mărețe de tot: el voia să dea Ministrului un banchet de 50 de persoane, cu vinuri *ravac*, trase și gustărite de Bănică în persoană, dar se lovise de Tincuța, care, din camera ei, ținea toate de scurt. Ea știa că cea mai mică petrecere în casa lor se sfârșia cu beție, cu lăutari și chiloman, și socotia că ar fi mai cuminte să nu dea Ministrului priveliștea acestor scene. El urlă, blestemă, se tângui că dânsa nu se gândește decât la ale ei, fără a ține seama de alegători, de popularitatea lui. Simția că ea avea dreptate,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

dar, ca să nu aibă aerul că se conduce de un cap de femee, el, *dipotatul influent*, hotărâ să împartă invitații în două tabere. Ideea era necuviincioasă pentru cei ce intrau între ciurucuri, dar era practică. De alt-fel, sub-comisării, agenții electorali, unii negustorași chiar, erau mai mulțumiți să mănânce deoparte, în tihnă, cu «sfînta aghiasmă» la 'ndămînă, decât să se piți-găiască la masa Ministrului.

O baratcă de scînduri lega sofrageria de sus cu cea de jos, iar muzica militară era așezată tocmai la mijloc ca să se poată auzi din toate părțile.

Ministrul intră în sala de mâncare cam înnorat. Scatiu nu știa nimic de ce i se întîmplase pe drum, și socotia că așa se cade să fie un om mare.

Prânzul merse bine, — ce-i drept, cu diferite soiuri de înjurături la adresa lui Costea, mărâite printre dinți. Muzica militară cânta corect, cu d-l capelmaistru în mare ținută, întors cu spatele spre muzicanți și cu fața spre banchet, uitânduse țintă în ochii Colonelului. Când veni vremea toasturilor, se mai încurcă treaba, — însă toți se țineau la locul lor. Unii râvneau la masa de dincolo, unde limbele se amestecaseră chiar de la al doilea fel de bucate.

De'ndată ce se sfârși prânzul Ministrului,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

unii dintre cei mai nerăbdători se repeziră la ceilalți. Colonelul, care nu prea bătea cu apa, făcu stânga 'mprejur și se rezemă lângă un șip, cu niște «pustiu de profir» (cum zicea domnul Protoereu) de s'arunci culionul în câini și mai multe nu.

Mai întru târziu deteră soldaților să mănânce, închiseră ușile bărăcii ce dau spre casele de sus, și astfel zgomotul păru a se liniști. Pe la miezul nopții, Ministrul, ostenit de drum, se retrase. Toți răsuflară.

Când însă s'adoarmă, muzica militară începu din nou. Chip era ca ascunsă într'o odae de jos, dar te joci cu tromboanele și cu picolina!... Mai ales era un afurisit de solist cu cornul, care pusese mâna pe o doină: și ți o freca, și-o învârtea, de gândiai că-și dă duhul în trâmbiță. O lua de jos, lung, tărăgănat, și se urca la deal ca un hain, și iar o mai ținea, și iar se urca, până prindea două note ascuțite, pe care le sfrichidea un ceas.

Bietul Ministru se foia în pat, își trăgea plapăma pe ochi, își înfunda capul în perne, nădăjduind că doar l'o ierta Dumnezeu să adoarmă. Când însă să-l fure somnul, cornistul se întorcea cu trâmbița tocmai în partea aceea, iar cele două note de sus străbăteau văzduhul ca două săgeți nevăzute, și se înfigeau în urechile Ministrului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

El se scula pe marginea patului, uitânduse în jos fără nici o nădejde:

— Ei, bată-te de om!... zicea el.

In vremea asta, boerii de sus se duseseră la cei de jos și beția se întinsese în toată strălucirea ei.. Incredințați că nimic nu ajungea până la Ministru, urlau și schelăcăiau ca într'o menajerie. Fiecare dăduse drumul firii sale. Revizorul școlar se desbrăcase de haină, și, bot în bot cu protopopul, cântau bisericește, dând cu pumnul în masă ca să ție măsura.

— Pe glasul al 7-lea, popo!...

Răgușit de atâta sbierăt, potropopul de abia mai cărâia, scoțând câte o notă de cocoș cu țâfnă, cu capul plecat spre revizor și cu degetul lângă nas, bătând tactul.

— N'auzi, popo: pe glasul al 7-lea!...

— Am răgușit de tot, măi frate.

— Bea aghiasmă, afurisitule!...

Popa mai turna în el câte un pahar, și iar se vâra în sufletul celuilalt, cu degetul la nas.

Fiecare își avea ticul său. Lângă popa cu degetul, venia Coloneiul. Descheiat la tunică până jos, el se uita posomorât la musicanți, cu ochii împăinjeniți, cu mânile amândouă întinse în văzduh, par'că să se apere de un dușman nevăzut. La fiecare întorsătură a doinei, scrâșnea din dinți și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

gemea, de ți s'ar fi părut că i se rupe inima de jale : în fond însă era numai beat, dar beat criță.

Când venia treaba la schimbat cântecul, era vai de lume : nu se potriviau doi la gust. Primarul, care rădea mereu, călare pe un scaun, încerca să fie dulce la vorbă:

— Mă rog matale, puiule, dom'le Capelmaistru, să ne cânți «frunză verde bâr oiță».

Alexandriu vrea Mascota. Se ducea în fața șefului muzicei, mătăhăind :

— Mon cher, te rog, partea aia din Mascota, știi, unde cântă curcanii, golu, golu, golu...

Panaitopolu îi făcea vânt din drum :

— La slăbește ne cu goluul dumitale, amice. Mă, dom'le Capelmaistru, să-mi zici valsul lui Ivanovici, ti-ra-ra ri...

Și ca să spue ce vals voia, da drumul unui glas argăsit de spirturi, care hămăia fără nici un rost. Capelmaistru nu pricepea. Atunci Panaitopolu chema pe polițaiu, care în tinerețele dumisale cântase din flaut :

— Nică ! Nică !...

Și fiindcă celălalt n'auzia, începea să-l poreclească :

— Mă țopârlane ! Mă șurupelniță ! Mă bocciule, da n'auzi !...

Polițaiul, ciupit de vărsat, cu niște favorite serbezi, slab și costeliv ca vai de el,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdrr/1901-1932

era nebiruit la chef: ar fi fost în stare să bea o vie întreagă fără să se cunoască. Sări de unde se afla și veni lângă Panaitopolu.

— Porunciți, mă rog.

— Ia un flaut și zi valsul lui Ivanovici.

El puse mâna pe un flaut dela un soldat, își titiri gura pe îmbucătură și începu să țâfnească, chisc, chisc, până o prinse din loc. Atunci dete drumul la niște tereremuri strașnice, pe cari Panaitopolu le însoția cu glasul lui spart, ti-ra-ra ri, învârtind mâna prin aer și lăsându-se pe spate.

Dar în mijlocul lor sări deodată Tănase Scatiu. El până atunci stase deoparte, fluierând o chindie pe care vrea să și-o aducă aminte. Puse mâna pe șeful musicei și-i zise:

— Asta !...

Apoi își întinse buzele să spue ce voia, dar nu înnemeri.

— Ptiu, bat-o Dumnezeu, că până acuma o cântaiu !...

Capelmaistrul, ca să-i facă plăcere, puse pe soldați să încerce toate chindiile pe cari le știau. Era o ticăloșie, o zăpăceală, de nu se mai auzia nici în cer, nici în pământ.

— Nu-i asta, nici asta.

In sfârșit, la a patra, părură că-i dau în pârtie:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://cimec.ro/Literatura/mdrr1901-1932

— A ha, ha, zise Scatiu, asta!

Atunci, se desbrăcă de frac, scoase cismele, își puse mâinile în șolduri, și începu... Ceilalți se făcură roată în jurul lui, privindu-l cum pisăgea pământul în vârful picioarelor, dând cu călcâiul în scânduri, strâmbându-și glesnele, când în afară, când înnăuntru, lăsându-se pe genuchi, sărind în sus, de par'că intrase aghiuță în el. După ce se munci așa vreun sfert de ceas, căzu pe un scaun:

— Vezi, domnule!... Astea sânt ale noastre, nu *valțuri* și dănănăi de alea deale d-lui Alexandriu!... Auzi «golu, golu», par'că ia hapuri!...

In vremea asta, Polcovnicul Stamate, care sta întins pe jos ca un tumurug, puse mâna pe pantofii lui Tănase, și, foarte liniștit, îi umplu cu mezeluri de pe masă. Alții jucau prin colțuri, fiecare pe seama lui. Unii dormiau pe sub scaune. Doi trei negustorași, simțind că se apropie vremea de ducă, puneau câte o mandarină în buzunar.

Spre zori, începură să-i care trăsurile pe la casele lor, ca pe niște saci, și astfel sărbătoarea se sfârși, spre deplina mulțumire a lui Scatiu, care socotea că e o necinste să iasă lumea trează din casa lui.

Cât despre Ministru, sgomotul roatelor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaliteraturaumanului.1901-1932

pe caldarâmul colțuros îl făcu să sară din somn, buimac, întrebându-se în gând de se cutremura pământul ori sosise sfârșitul lumii...

VIII

A doua zi, pe când Scatiu, informat de Bănică, plecase la Ciulniței să reguleze pe țărani, Mihaiu sosia dela București.

Tincuța, care toată noaptea nu închisese ochii, dormia când veni el.

Mihaiu fu introdus numai decât la Ministru. Acesta îi istorisi întâmplarea cu jalba oamenilor, rugându l să-i spue ce se petrecea între Scatiu și socru-său. El nu știa nimic. Auzise ceva despre neînțelegerile dintre socru și ginere, dar nu le dase importanță. Făgădui să cerceteze lucrurile mai de aproape și să-l informeze. Ministrul plecă din nou cu Prefectul în inspecție.

Mihaiu ceru să vadă pe Tincuța, dar ea dormea. Atunci se gândi să se ducă de-a dreptul la Conu Dinu.

Bătrânul, așezat ca de obiceiu în fotoliul lui, citea. Când intră Mihaiu, el se uită lung la dânsul, peste ochelari. Îl recunoscu, dar par'că fără grabă, și plecă ochii în jos.

— Sărut mâna, nene Dinule. Ce mai faci?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1

— Bine...

— Cum o mai duci cu sănătatea?

— Bine ..

Mihaiu, crezând că nu prea aude, ridică glasul:

— Uite, am venit să te văd... Ești sănătos?

— Mă bucur că-ți mai aduci aminte de mine. Eu sunt sănătos... Tinerețea nu prea e bine.

— Da ce are?

El ridică mâinile în sus și înalță din umeri:

— Cine poate să știe!...

După aceea se uită la dânsul lung.

— Semeni cu tată-tău... Să-i semeni că era om de ispravă.

— Îți mai aduci aminte Nene Dinule? Îți aduci aminte când am mers la gară cu toții, să primim pe Nenea Mateiu?..

El plecă ochii în pământ și nu răspunse. Mihaiu se uita la el, mirat de adânca schimbare ce o luase. Căută să l însufleţească cu ceva, și își aduse aminte că Sașa îi dase o pereche de pantofi pentru dânsul.

— Nene Dinule, maman îți trimite niște pantofi. Mă duc să ți-i aduc.

Și eși să-și caute valisa. Când să ajungă în capătul coridorului, cam întunecos, i se păru că o ușă dela o odae lăturalnică era

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramanului.ro/nr1-1902-1932

întredeschisă. Voi să treacă mai departe, dar cineva îl chema. Se opri să asculte.

— Mihaiu, bună dimineața.

El nu pricepea bine cine-i vorbea.

— Bonjour... Cine mă chiamă?

Prin crăpătura ușii se strecură mâna Tincuței El o recenoscu și se apropie de dânsa, sărutând-o.

— Ce va să zică asta? când ai venit?

— Acuma. Ce faci?... Am auzit că nu prea ești bine...

— N'am prea fost bine... Da când ai venit?

— E un ceas de când am venit... Am fost la Nenea Dinu... Mă duceam să-i caut niște pantofi, dela maman...

— Ce ciudat lucru!... Eu știam că ai venit, fără să știu... Ce face Sașa?

— E bine.

— Dar fetele?

— Bine, toată lumea. Da de ce nu ești la lumină?

Ea râdea, ascunsă după ușă.

— Nu se poate... Tot ce pot să fac este să-ți dau mâna din nou, dacă te mulțumești...

Și-i întinse iarăși mâna, prin deschizătura ușii, cu brațul până la cot. El își lipi gura de pielea netedă, sărutându-o pe tot lungul, de jos până sus.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

— Ești supărată pe mine, Tincuțo, și ai cuvânt să fii supărată...

— Destul... fii cuminte... nu sunt supărată.

Se zăria, în întunerecul odăii, obrazul cu ochii strălucitori.

— Închipuește-ți că știam că ai venit, și nu-mi spusese nimeni... Du-te la tata... destul. Am să trimit să te cheme...

Își retrase binișor mâna și strânse ușa:

— Să vii numai decât.

— Viu.

Fericit că o vedea veselă și că nu era supărată pe el, Mihai alergă în odaia lui, scoase pachetul din geamantan și se întoarse la Conu Dinu.

— Uite, Nene Dinule, maman îți trimete pantofii aștia de iarnă... Dorește să te vadă... Nu vii la București?..

— Nu pot să viu... Spune Sașii că o doresc mult. N'am văzut-o de doi ani.

— Nu te mai duci la moșie?

El învârtea pantofii în mână. Întoarse ochii lung și se uită la Mihai.

— La care moșie?

— La Ciulnița.

Bătrânul ridică din umeri.

— Ce copil ești!.. Tu nu știi că eu nu mai am moșie...

— Cum nu mai ai moșie?..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
e-muzeu.ro/romanul-romanesc

Conu Dinu se plecă spre el, cu privirea încruntată, îl apucă de braț și-l sgudui cu putere.

— Eu nu mai am moșie...! Moșia mi-a luat-o tâlharul... Tâlharul, banditul care îmi omoară fata!... Și cel de sus îi cunoaște nelegiuirile, îi înțelege gândurile, și nu-l trăsnește!.. și nici nu mă chiamă pe mine la dânsul, ca să nu mai văd!..

După aceea, muiă vocea, și cu mare tristețe zise:

— Imi pare rău că o să mor blestemând: nu mai este dreptate omenească, iar Dumnezeu și-a întors fața de la mine.

I se strâmbaseră toate liniile obrazului, vorbind astfel. O descurajare adâncă se întipărise pe chipul lui, descurajarea omului revoltat, care nu speră în nimic. Lui Mihai i se făcu milă.

— Nene Dinule, nu te turbura așa, că tot mai e dreptate în lume: uite țăranii dumitale vor să te aibă din nou:

El dete din cap.

— Ce să-ți facă țăranii, împotriva câinelui ăstuia!..

— Cine știe!.. poate să'ți facă ceva: au reclamat prefectului.

Conu Dinu se ridică pe brațele fotoliului.

— Au reclamat prefectului!.. Se vede că i-a schingiuit de tot...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Mă rog, dumneata ai dat toată moșia de zestre?

— N'am dat nimic! El a luat... A pus mâna pe tot, fără să mă întrebe: zice că eu sunt bătrân și neputincios, că mă fură toți din toate părțile... Vezi bine: așa, mă fură numai el, mă fură și mă vâră în pământ, și pe mine și pe Tincuța... Și ce vor țăranii?

— Vor să te întorci dumneata la ei.

Conu Dinu se uită la Mihai lung.

— Sărmanii oameni! Dar crezi că i lasă el să facă ce vor? Mă prind că acuma, când noi vorbim despre asta, nebunul e la moșie. Ia sună numai a minune să vezi...

Mihai sună. După câteva minute veni o slugă cu ochii umflați, cu părul vâlvoiu. Conu Dinu îl întrebă binișor.

— Acasă-i domnul?

— Nu-i acasă, cocoane: a plecat la moșie...

Bătrânul dete din cap către Mihai, iar sluga eși.

— Vezi? s'a dus, a lăsat și Ministru și tot, numai ca să'și răzbune pe lume... Auzi, el, om să primească un Ministru!.. Cine și-a făcut păcat să-l trimeată în casa asta? Mă crezi când ți-oi spune că toată noaptea au băut ca niște năuci? Ai văzut în ce hal sunt slugile... Asta este viața noas-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm/1931-1932

tră: când e treaz, e biciul lui Dumnezeu; când e beat îl legi...: Un asemenea om duce interesele județului și ale țării,—vai de ea de țară!...

După aceea tăcu, clătinând trist din cap. Apoi rugă pe Mihai să-i dea hârtiile de sub pernă, ca să-i arate foaia de zestre. Începu citania din fir în păr a tutulor actelor. Bătrânul se oprea la fiecare frasă, la fiecare vorbă, cerând explicarea cuvintelor noi, întrebându-l de nu era dreptatea pe partea lui.

Ar fi urmat astfel toată ziua, de nu venea femeea din casă să spună lui Mihai că îl cheamă Tincuța.

Mihai eși, iar Conu Dinu rămase cu hârtiile pe brațe. Tot interesul documentelor dispăru de odată, și în mintea lui se ivi o idee nouă, întoarcerea la țară. Cum avea să se ducă, cine era să-l îngrijească, puțin îi păsa. Să plece cu trăsura lui Scatiu nu se mai putea, fiindcă singura slugă credincioasă, Stoica vizitiul, se dusese în lume. Atunci îi veni în gând altceva: să fugă...

Pe când planurile acestea munceau pe Conu Dinu, Mihai intra la Tincuța.

Intinsă pe canapea, cu o roche de casă pe dânsa, ale cărei cute, de mătase aurie,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

căldeau bogate pe covor, cu o blană albă pe picioare, Tincuța mișca ușor degetele pe o carte. In fața ei era un fotoliu, alături o măsuță, cu un vas subțiratec, elegant, din care se lăsa spre dânsa o roză înflorită în grabă și sfioasă; în atmosfera salonașului, o căldură binefăcătoare, în care surâdea o minunată fotografie a d-nei Vigée Le Brun, ce i semăna.

Când intră Mihai, ea zâmbia. Părea că simte toate mișcările lui, chiar când nu'l vede, că știe când vine, ce dorește, ce are să zică.

— A!.. domnule Mihai, iată-te în sfârșit!

El dădu din cap, mu țumit și cam stângaciu, luându-i mâna.

— Ași fi venit de eri, dar mi-era rușine... după o scrisoare așa de proastă ..

— Șezi, Uite, vezi? asta este...

Și zicând astfel, scoase din carte scrisoarea lui.

— Dă-mi-o, te rog. s'o arunc în foc...

— Ți-o dau, însă cu o condiție: să nu mai scrii asemenea lucruri.

— Nu mai scriu niciodată.

— Și să aibi încredere în mine, fiindcă îți vreau binele.

— Da.

Ea îi dete scrisoarea, pe care el o aruncă în sobă. Amândoi se uitau la hârtia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/anii-1901-1932

ce ardea, îndoindu-se și lăsând să se vadă literile negre pe fondul cenușiu. Tinerța dete din cap.

— Așta-i drumul pe care-l iau toate cele omenești.

El nu zise nimic, ci numai se uita la dânsa lung. Era albă ca hârtia pe care o ținuse în mână, diafană, de o tinerețe candidă. Numai ochii păreau că ard, cu o viață proprie, ca diamantele.

Mihai se simți mișcat ca de o poesie, în care durerea pornește din straturile cele mai adânci ale sufletului rănit, dar cuvintele rămân simple. Ea de asemenea îl privea și părea că înțelege ce se petrece într'însul. Plecă ochii în jos și nu zise nimic. După aceea, uitându-se iarăși la cenușa scrisorii, îl întrebă:

— S'a stins?

— Da.

— Apropie-ți scaunul de mine și șezi.

El mișcă fotoliu spre dânsa.

Te rog, întâi închide ușa că vine frig.

El o închise. Umbla încet, ca într'o odae în care s'ar ruga cineva. Veni iar lângă dânsa, privindu-o cu sfială.

— Șezi te rog... Știi că azi dimineață m'am deșteptat din somn, cu credința nestrămutată că ai venit. De ce ai venit?

— Fiindcă m'a chemat Ministru.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaransilvania.ro/mdr1901-1932

BIBLIOTECA ASTRA
101
SIBIU

— Altfel nu veneai?

— Ba aşi fi venit dar mai târziu.

Ea îl privi în tăcere. După aceea încercă să zâmbească:

— De câtăva vreme a început să-mi fie frică de ceva necunoscut: mă tem să nu mor. E drept că nu prea am cuvânt să mă îngrozesc de moarte, fiindcă nu sunt fericită. Însă de câţiva ani mă lega de viaţă o simţire nouă şi puternică. Să ţi-o spun?..

El se apropiase şi mai mult, şi-i luase mâna într'ale lui.

— Dacă nu e prea greu, spune-mi-o.

Tincuţa se rezemase cu obrazul de spatele înnalt al canapelei şi-l privia, cu ochii gânditori.

— Îmi era drag cine-va, atât de drag, atât de scump, încât credeam că o să pot trăi şi să mă pot bucura de simţirea mea nouă. Dar se vede că nu se poate...

Mihaiu, mişcat până la lacrămi, încercă s'o oprească.

— Te rog, Tincuţo: de ce vorbeşti aşa?...

— Vino mai aproape. Ţi-aduci aminte de copilăria de pe lac? Copilărie. Ce dulce copilărie!.. Ascultă-mă, aşi vrea să ţi dau ceva. M'am gândit să'ţi dau un inel. Vrei să'l primeşti? De ce să nu-l primeşti? Sau dacă vrei să'ţi dau alt-ceva...

97637

Muzeul Digital al Romanului Românesc
evs.muzeuldigitalromanesc.ro/nor1901-1932

Se uită la el zâmbind și-i atinse fruntea cu degetul :

— Mă înțelegi ?

— Te înțeleg de mult...

Ea îi acoperi gura cu mâna :

— Știu...

— Și dacă vrei să-mi dai ceva, primesc; însă nu poate să fie nimic mai frumos decât asta.

Și, vorbind astfel, scoase ceasornicul din buzunar. Tincuța se uită la el nedomirită.

— Dela cine îl ai ? întrebă cu temere.

— Dela soră-mea. Ia deschide-l.

Ea deschise un capac, dar nu găsi nimic extraordinar.

— Deschide și dincolo, sau să ți-l deschid eu...

Pe sticla albă era o viță de păr, legată cu o panglicuță roșie.

— O cunoști ? întrebă Mihaiu.

Obrazul ei se colora de sânge, un val de căldură îi umplu ochii de lacrămi și fără știre își aruncă brațele de gâtul lui. I se umplea pieptul de aer, de prea mult aer : se înneca de emoțiune. Incet, pe nesimțite, i se lăsară brațele grele, capul îi căzu pe spate, și rămase galbenă, ca moartă. El voi să se scoale de pe covor, speriat de paliditatea ei, dar o ușoară mișcare a brațelor, ce se rezemau încă de dânsul, îl făcu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro 1931-1932

să se oprească. Ea își duse mâna binișor la frunte, mișcă brațele în sus și deschise ochii.

— Mi-a trecut Nu te sperii. Nu sânt mai urâtă... E o impresie fugară, pe care nu știu de o înțelegi : vița asta de păr a păstrat un parfum, pe care-l regăsesc în toate lucrurile mele vechi. Când îl simt, îmi pare că vremea n'a trecut, sau că a trecut atâta vreme, încât eu, cea de-atunci, am murit, iar eu, cea de acum, sânt alta. Și îmi pare așa de rău că nu mai sânt cea de atunci ! Poate, poate, ar fi altfel...

După aceea, întinse mâna în aer, cu o mișcare atât de ușoară dar atât de tără speranță, încât spuse o lume de durere. Se uită un moment înainte-i, apoi se ridică ceva mai sus pe canapea, și iar zâmbi.

— Șezi pe scaun... Te visez aproape în toate nopțile. Te văd aevea, cum te miști, cum privești câteodată cu ochii în gânduri, și puterea visului e așa de mare, că a doua zi îmi aduc aminte că priviam și cu tot acolo. Știu tot ce faci, unde te duci, la ce te gândești. Știu când ești trist, când îți aduci aminte de mine. E o nebunie care mă încălzește, îmi odihnește spiritul. Doctorii socot că sunt bolnavă de nervi. La început le spuneam că visez toată noaptea. Mi-au dat fel de fel de doctorii, care mă făceau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista „Viața românească” 1907-1932

să dorm ca o piatră. Le-am lăsat de o parte și m'am întors la visurile mele.

Își plecă fruntea pe o latură și se uită la el:

— Dacă nu te-aș mai visa, aș muri.

Mihaiu o asculta, cu inima sfâșiată. Îi era frică să se mai apropie de dânsa, ca nu care-cumva suflarea lui s'o înnece. Părea că nu mai ține de pământ prin nici o legătură. Se întinse pe covor și-și rezemă capul de blana albă de pe picioarele ei, pe care o sărută în ascuns.

Ea păru că se gândește...

— Ce stranii lucruri îți spuiu !... Șezi bine. Reazemă-ți capul de picioarele mele. Vino mai aproape dacă vrei.

El veni lângă dânsa, aproape de tot. Tinerița îi puse mâna pe frunte, mângâindu-l. Voi să urmeze, dar sângele i se urcă din nou în obraz.

— Ești prea aproape, zise ea, încurcată, râzând, cu o tremurare a glasului ce o împiedica să vorbească.

El nu zicea nimic, ci se uita la dânsa, rătăcit ca întrun vis.

— Aș vrea să te țiu aproape de mine, dar mi e frică... Imi bate inima așa de tare! Șezi colo.

Mihaiu se supuse.

Îți spun lucruri ciudate. Dar e adevărat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Trăesc numai fiind-că trăcști dumneata... Aș vrea să te întreb ceva: dacă s'ar întâmpla să-ți fie dragă o altă femee, cât aș mai fi cu în lumea asta, mi-ai spune-o?... Nu, nu, nu vreau protestări zadarnice.

— Ți-aș spune.

— Crezi că s'ar putea?

— Nu cred.

Ea zâmbi, trist. Il privi cu ochii pe jumătate închiși, cerându-i parcă socoteala în tăcere de ce spune. Dar se îmblânzi repede.

—De altfel, n'ai putea să-mi ascunzi nimic, fiindcă știu tot ce faci. Te rog, de acuma să nu mă mai părăsești, ca în trecut, luni și ani întregi. Ți-am spus tot ce am putut să-ți spuiu.

După aceea, ceru lui Mihaiu să-i istorisească despre viața lui de toate zilele, ce lucra, ce planuri avea pentru viitor, de-l interesa politica. Ii făgădui să vină la București, la Sașa, ca să fie aproape de el. Voia să-i vadă camera de studiu, să-i atingă lucrurile de pe masă. Inchidea ochii cu o plăcere copilărească, gândindu-se la cele ce spunea.

Petrecură astfel mai toată ziua împreună. Când se întoarse Ministrul acasă, Tincuța dori să-l vadă. Il primi cu o grație atât de măsurată, cu atât tact îi vorbi, încât omul,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1901-1932

copleșit de preocupări prosaice, se simți ridicat de o-dată într'o atmosferă senină, simpatică. Eșind dela dânsa, se miră cu Mihaiu de nepotriveala dintre bărbat și femee.

— Cum se poate să se piardă o asemenea ființă în mijlocul lumii acesteia, plină de zăzănii și de meschinării?.... Sunteți rudă, da?

— Da.

— Ar trebui s'o îngrijiți. E păcat: îmi pare bolnavă.

Mihaiu se opri, uitându-se la șeful lui, care se plimba preocupat. Vederea Tîncuței lăsase în spiritul omului rece, melancolia faptelor nobile, uitate sau neștiute. Părea cu dinadinsul sdruncinat de vedenia călătoare ce-i trecuse pe dinaintea ochilor. Surprinsese într'o clipă adâncul lucrurilor și părea că le leagă cu cine știe ce umbră din propria lui viață. Se opri în fața lui Mihaiu, vorbind încet, cu vocea gravă:

— Natura e câteodată de o nedreptate revoltătoare. Față cu noțiunile noastre morale, e imorală, oarbă. Cu drept cuvânt au făcut Grecii, din destinul lor, un fiu al Chaosului și al Nopții.

Graiul lui străbătu departe în sufletul tânărului. El rămase pe loc, uitându-se în pământ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Nici nu mai avură nevoe să vorbească despre Conu Dinu și despre ginere-său. Ministrul pricepuse din tot ce-l înconjura drama ce se petrecea sub aparențe ridicule. Îi fusese destul să vadă câteva minute pe Tincuța, ca să i se lumineze și mai bine țesătura ascunsă a aparențelor.

IX

Dar Tincuța era fericită. Seara, după ce toți se duseseră să se culce, ea rămăsese singură.

In odaea ei ardea focul. Puse lumânarea pe scrin și făcu doi pași spre oglinda cea mare. In lumina încrucișată a focului și a lumânării se văzu în mijlocul camerei, cu haina de mătase lungindu-se în penumbră, ca o fantazie ușoară. Mânecele îi cădeau bogate de pe umeri, cu capete negre de dantelă. Se mișcă în dreapta. Nevinovata închipuire de sine o făcea să se creadă pe partea aceea înnaltă. Cine știe de ce. Era ostenită. Pianul era deschis. Șezu pe scaunul lui si-și aruncă ochii pe note. Erau niște litere mari, albe, cu un pervaz negru Luă caetul în mână și-l întoarse spre lumină: Sonate, Op. 27, No. 2. *Der Gräfin Julie Guicciardi gewidmet.* I se păru că vede pentru întâiaș dată numele acesta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
mardigital.ro/mdrr1901-1932

Julie suna așa de frumos! Cine o fi fost?.. Se sculă din nou și se apropiă de oglindă; apoi se depărtă cât putu și se uită numai la rochie. Era alta, într'o altă lume, într'o lume caldă de poeți și de muzicanți, în a-zurul căreea se vedeau departe ramuri înflorite. Își aduse aminte de lucruri vechi, de un brocart rămas dela maică-sa, cu flori de crin. Se plecă pe covor și ridică o batistă. Apoi veni lângă scrin. Se rezemă cu coatele de marmoră și se uită la portretul lui Mihaiu Era un portret vechiu. Il privi lung, atât de lung, că i se părea câteodată că nu-l mai cunoaște. Îi trecu prin minte începutul unui vals de Chopin, și mișcă degetele pe piatra rece, ca pe piano.

Se desbrăcă încet, rămânând mititică. Intră în pat binișor, își rezemă capul pe pernă și se uită la flacăra ce de-abia mai pâlpâia pe vârful cărbunilor. Gândurile ei se prindeau în mreaja somnului. Din când în când i se părea că pune mâna pe momentul precis în care adormia: «Acuma, acuma», și adormi în adevăr, cu conștința limpede despre trecerea dela o stare la alta.

Intru târziu se deșteptă. Focul se stinsese cu desăvârșire. In odae era frig, dar ea asuda. Scoase batista de sub pernă și și-o trecu pe frunte. Simți că-i tremură mâna și că tremură toată. Visase, ca în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramaniei.ro/mdr 1901-1932

totdeauna, pe Mihaiu, — îl visase că pleca fără s'o vadă, pe ascuns, ca să n'o turbure. Își lăsă mâna în jos și ascultă. Nimic. Un huruit de trăsură ce se pierdea pe uliță o făcu să-și ridice capul de pe pernă și să asculte. Era adevărat: plecase. I se părea acum că-și aduce aminte exact de momentul când eșise birja din curte, — momentul când ea se deșteptase. Tocmai de aceea se deșteptase, de sgomotul roatelor. Atunci se sculă pe un cot ca să asculte mai bine: nici o mișcare. Plecase!

Palidă, cu inima bătând să-i rupă vinele, sări jos din pat, aprinse lumânarea, își îmbrăcă în fugă rochia, încheind-o ici și colo, și eși. Trecu prin coridorul cel lung și prin salonaș, și se duse drept la camera lui Mihaiu, pe care o deschise, trântind ușa de perete. Era coprinsă de o dorință neînfrânată de a ști adevărul, de a-l constata în partea lui materială, dând de patul nedesfăcut și de camera goală.

Când colo, Mihaiu dormia la locul lui, somnul omului tânăr, care a trecut o noapte în drum de fier, — iar odaia era plină de lucruri aruncate peste tot.

Tincuța rămase încremenită, și tocmai atunci i se păru că se deșteaptă din halucinația ce o stăpânise cu atâta putere. Era să scape sfeșnicul din mână. Dete înnapoi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista noastră română 1901 1932

retrăgându-se cu grije, fericită că nu o simţise nimeni, şi intră la ea, se desbrăcă repede şi se culcă din nou.

Când îşi regăsi căpătâiul cald şi închise ochii, i se păru că o cerească mână se coboară din aer şi îi ridică de pe frunte pâcla visurilor rele, limpezindu-i gândurile. Mihaiu era acolo, sub acelaş acoperământ cu dânsa. Ce mai putea dori?

A doua zi, dimineaţa, pe când ea se îmbrăca, femeea din casă îi spuse că Mihaiu vrea s'o vadă.

Se găti numai decât şi se duse drept la el. Bătu la uşe.

— Intră! îi răspunse vocea lui dinăuntru.

Ea intră, încet, răzând, pe când el o privia cum înnainta cu paşi măsuraţi, ca într'un menuet. Mihaiu îşi strânsese lucrurile şi sta într'un colţ de canapea, cetind. Felul vioiu cum se înfăţişa Tincuţa îi păru atât de îmbucurător, încât nu se sculă şi nu o întrerupse. Dânsa veni până lângă el, şezu şi, luându-i mâna, îi zise lung, cu ochii în ochii lui:

— Bună dimineaţa. Cum ai dormit astă noapte?

— Am dormit foarte bine, răspunde el, sărutându-i mâna.

— Cu visuri, fără visuri?

— Fără. De ce?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— N'ai simțit nimic? n'a venit nimeni la dumneata?

— Nu.

— Da bine dormi! Vrei să-ți arăt cum dormi? Uite așa.

Și-și strâmbă capul pe o pernă, rezemându-și capul în piept, ca cineva care cade de somn. Mihai râdea:

— Da da: așa dorm. De unde știi?

— Asta-i treaba mea.

Apoi se uită împrejur:

— Dar prin casă, ce neorânduială păgânească!... Una aruncată într'o parte, alta într'alta, de ți se părea că-s hainele a patru persoane, nu ale uneia singură.

El era din ce în ce mai mirat:

— De unde știi toate astea?

Ea se sculase și se uita la lucrurile lui de pe masă, scoțându-le de prin tocuri, ducând sticluțele la nas, învârtind foarfecele în mână.

— Ce-i asta?

— Asta este un cuțit și o furculiță, care se îmbucă una într'alta, ca să nu ruginească.

— Dar asta? A!.. un puf! Dai cu pudră?

— Nu dau. După cum vezi, este o colecție de tot felul de instrumente de ras, între care și pufu[l] pentru cine pune pudră.

— Ce fel: de ras. Cuțit și furculiță...

— Nu... Astea sunt aruncate în valisă de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
exemplar verificat pe mdr.ro/mdr1901-1932

slugi, din altă parte. Dar spune-mi, zău, cum de cunoști modul meu de a dormi ?

Ea se uită la el, lung, cu privirea bună.

— Să-ți spun : astă noapte am visat că plecai, fără să-ți iai rămas bun dela mine. M'am deșteptat. Tocmai atunci trecea o trăsură pe stradă. Văzusem lucrurile cu atâta luciditate, încât nimeni în lume n'ar fi putut să mă încredințeze că nu era așa. M'am sculat, m'am îmbrăcat în grabă și am venit să văd camera goală. Iți spun : eram atât de sigură că ai plecat, încât am intrat de-a dreptul, fără să mai bat la ușă. Când colo... nu plecaseși.

— Se putea să plec, fără să te văd !.

— Știu, — dar e așa.

Povestind cele întâmplate, se sculase în picioare. Obrajii, de regulă palizi, erau colorați ; ochii, care totdeauna ardeau, de astădată aveau privirea senină. Mihaiu o luă de mână și o apropiă de fereastră.

— Ce este ? întrebă ea, mirată.

— Nimic : te găsesc astăzi foarte bine.

Ea plecă ochii în jos, apoi ridică spre el, zicând încet :

— Ești aici. Sunt fericită..... Nu pleci încă.

— Mă duc cu Ministru la Slobozia și ne întoarcem diseară. Tocmai de asta voiam să te văd. Trăsura e gata.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
jev.stamins.ivana.ro/mdrr1901-1932

Ea îl privi țintă în ochi:

— Da?...

Apoi îl luă de mână și-l trecu repede în salonașul ei.

— Așteaptă mă aici.

După câteva minute, Mihaiu văzu ușa deschizându-se, iar Tincuța intrând la brațul Ministrului. Ea se mișca încet, legănându-se, venind cu o umbră în urma lui. Se uita la Mihaiu răzând. Ministrul părea ceva cam încurcat, dar se reculese repede:

— Uite, Mihaiu, Doamna dorește să rămâi aici; eu doresc să vii cu mine... Ce alegi?

Tincuța se întoarse repede spre el:

— Dacă doriți d-voastră, eu numai doresc nimic.

— Veți vedea: nu i așa că alegi să rămâi? iar pe mine mă lași să mă duc singur?

Mihai se uita la amândoi, nedumerit. Ministru îl bătu pe umeri, prietenește:

— Rămâi, rămâi. Noi ne vedem la București în toate zilele.

Apoi eși, însoțit de Mihai până la trăsură.

Când se întoarse înăuntru, Tincuța îl aștepta în mijlocul salonului, veselă. Îi făcu o reverență adâncă, trimițându i o sărutare pe vârful degetelor:

— Nu-i pentru cine se gătește, ci pentru cine se nemerește.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Îți sunt foarte recunoscător ; dar..... ce a zis Ministru ?

— Recunoscător... știi, cam așa.

— Te mai poți îndoi ?

— Da ?

— De sigur că da. Numai să nu i se pară ciudat...

— De ce ? Eu te văd așa de rar.. El te vede în toate zilele, cum prea bine a zis. Ajută-mă să șed. Dă mi blana. Pune-mi-o pe picioare și stai lângă mine.

Mihaiu se supuse, o ajută să se rezeme bine de brațele canapelei și se întinse și el pe covor.

Dar n'apucase să s'așeze bine, când văzu pe Tincuța privind cu luare aminte în aer, par'că ar fi ascultat ceva. In adevăr se auziau clopotele unui poștalion : Tănase Scatiu se întorcea.

Ea ridică ochii și mânele spre cer, ca o mută protestare împotriva soartei. Mihaiu pricepu ce se petrece într'însa, cu atât mai mult că trăsura intra în curte. Se sculă și făcu semn Tincuței că se duce în odaea lui. Ea își strânse lucrurile împrejur și aștepta.

După puțin timp, ușa se deschise, lovinduse de perete, și Tănase intră, îmbrăcat în șubă, cu revolverul la brâu, ca de obiceiu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

— A! v'ați sculatără!... Mă bucur.

Apoi se cotrobăi prin șubă, rupse un nasture, înjurând, și scoase o hârtie din buzunar, pe care o aruncă Tincuței:

— Să dai asta lui tat'-tu s'o iscălească.

Tincuța, mai nerăbdătoare decât altădată, se uită la el pieziș:

— Dacă intri plin de noroiu în casă, închide cel puțin ușa.

— Ia slăbește-mă, că n'am poftă de vorbă.

Și eși.

Dânsa deschise foaia de hârtie și prinse să citească. Era slova lui Nae de la Ciulniței. Părea un fel de declarație din partea lui Conu Dinu, către ministru, că nu vrea și nu poate să se ducă la moșie, că nu încuviințează cererile țăranilor, că are toată încrederea în ginere-său, etc. Tincuța se trudia să prindă înțelesul acestui act, dar nu izbutia. Îl citi și-l reciti fără să-l priceapă. Atunci sună și zise feciorului să poftească pe boer. După câte-va minute, Tănase se ivi în ușă, numai în pantaloni și 'n jiletcă.

— Ce este?

— Vino 'ncoace. De ce umbli numai în vestă: te-o întâlni cineva. Știi că-i Mihaiu aici.

— Ei, și!... Sânt în casa mea.

— Tocmai de-aia... Ce este hârtia asta?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dă-o s'o iscăliască și nu mă mai descoase.

— O dau, dar explică-mi, să știu ce spun.

El se lepși pe un scaun și lovi cu pumnul în masă.

— Bine, nenorocito, nu simți cum mă strâng dușmanii din toate părțile! N'ai auzit cum mă reclamă țăranii dumneavoastră de la scofala de moșie ce am luat de zestre!..

Tincuța se mișcă pe canapea și ridică glasul.

— Nu știu nimic.

— Nu știi nimic, ha? Da pe ce lume trăești? Bătu-o-ar Dumnezeu de zestre s'o bată, că mai bine îmi rupeam gâtul decât mă însuram!...

Ea se uită la dânsul, lovind nervos cu vârful degetelor pe hârtie.

— Vorbește încet, că e lume alături.

El se smuci furios către dânsa:

— Vrei se vede să zic ceva lumii de alături...

Dânsa, înțelegând că nu-i de scos la cale cu el, făgădui să vorbească lui Conu Dinu.

— Să te duci numaidecât la el, m'ai înțeles?

Ea dete să se scoale.

— Iaca mă duc.

Scatiu eși. In urma lui, Tincuța rămase pe marginea canapelei, gândindusc. Ce era

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.to/indir/1901-1932

de făcut? Să se ducă la tată-său, știa mai dinnainte ce ură groaznică avea bătrânul în potriva lui Scatiu, din pricina moșii. Să nu se ducă, ar fi înebunit-o bărbatu-său. Intre ei doi, nu găsia nici o scăpare. Se uita în pământ, clătinând din cap.

— De ce nu mă ia Dumnezeu?...

Se simți părăsită de toată lumea, fără putere, fără speranță, — când, deodată, îi răsări în minte imagina lui Mihaiu. Da, asta îi era singura mângâere. Avu pornirea de a se duce spre el, însă, ca oprită de voluptatea de a spera, rămase locului; apoi se îndreptă către tată-său.

Spre marea ei mirare, Conu Dinu făcea exerciții de mers în picioare, se ținea copăcel, trecea de la pat la masă, ca un copil.

— Da ce faci tată?

El se uită la dânsa, placid, cu o sprânceană ridicată în sus de par'că era pusă în cuiu, și urma să și caute echiiibru. După câte va momente de tăcere, se întoarse spre dânsa:

— Merge, merge. Trebue să mă mai mișc, că altfel îmi amorțesc picioarele.

Multă vreme el fusese de altă părere: nu atinsese pământul luni întregi, ca să nu se osteneaască. Acum era de părere contrarie.

Se uită iar la Tincuța.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
evstatiramadan.ro/mor1901-1932

— Tu ești mai bine? Ce ai acolo?

— Am o hârtie... pe care te rog s'o citești și s'o iscălești.

Conu Dinu se rezimă de masă, își puse ochelarii și ceti în fugă cuprinsul actului lui Scatiu. Apoi plecă ochii în jos, pieziș, și se uită la fiică-sa, peste ochelari:

— Ce face!?

Tincuța luase un scaun și ședea, cu mâinele pe genunchi. El urmă a o privi.

— Și tu ai vrea să mă vezi iscălind un asemenea act?

— Eu nu vreau nimic.

— Atunci pentru ce mi l-ai adus?

— Fiind-că mi l-a dat să ți-l aduc.

— A!... ți l-a dat să mi-l aduci!... De ce nu vine dumnealui?... Să poftească aici la mine, să i-l arunc în obraz, nerușinatu! Vrea să-l iscălesc?... Poftim iscălitură.

Și zicând astfel, rupse hârtia cu furie în bucăți.

Tincuța sări de pe scaun.

— Tată, ce faci!

Bătrânul bolocănea ochii, furios, vorbind îndesat, cu degetul în aer.

— Să poftească aici la mine!... Să vie la mine, nebunu, să i dau eu iscălitură de act!... Vrea act, ha? ca să mă pună sub epitropie de toată isprava?... Și tu îndrăsnești să-mi ești înnainte cu asemenea păcă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

toșii, tu, fata mea, pe care te-am crescut ca pe-o floare, să nu te bată vântu, să nu te arză soarele, ha?...

Tincuța se uita la el, înlemnită.

— Ce să fac?

— Să nu primești asemenea lucruri, pentru mine, pentru tatăl tău... Și să mă aperi, nu să mă pui să iscălesc pentru el!

— Bine, tată, ce să fac?... Dumneata îmi ești părinte, el îmi este bărbat...

— Vezi bine. Și dumneata te duci după bărbat...

— Da ce să fac?

Conu Dinu se uita la ea și da din cap. Tincuța urmă, încet:

— Au venit sătenii noștri să-l reclame la prefect.

— La ministru, nu la prefect. Să-l reclame la ministru, și la Vodă, și la Dumnezeu, că i-a jupuit ca un tâlhar. Pe mine de ce nu m'au reclamat la nimeni?

— Dumneata erai din cale afară bun cu dânșii...

— Așa!?

— Cum a venit un om cu voință, s'au supărat.

— Va să zică eu n'aveam voință? Frumos.

Tincuța se duse la el să-l mângâe.

— Nu tată, nu te supăra.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/din1901-1932

El o îndepărtă de la dânsul.

— Fugi, fugi, că mă mâhnești.

— Te rog, tată... Ce să fac?... El mă gonește, dumneata mă gonești.. Sunt așa de nenorocită!

— El te gonește!?.. Te gonește!...

Și zicând ast-fel, voi să se repează spre ușă, roșu, cu ochii injectați de sânge; dar se încurcă, se împletici și căzu. Tincuța sări să-l ajute, însă d'abea se ținea ea însă-și pe picioare. Chemă slugile, îl ridicară de jos și voiră să-l pună în pat. El gemea și bolborosea că nu are nevoe de pat. Se sbătea să se scoale și să plece. Cu mare greutate îl liniștiră și-l făcură să-și ia locul în fotoliu.

Tincuța, eșind dela el, era cu desăvârșire nimicită. Stete un moment în coridor și se gândi. Ce să facă? Nu mai avea nici cel puțin hârtia neiscălită.

Atunci, prinsă de un fel de curagiu, pe care-l dă stările sufletești disperate, păru că-și regăsește calmul obicnuit: întâmple se ce s'o întâmpla. Ast-fel, reintră în salonaș și aștaptă.

După puțin timp veni Scatiu. El aflase de la slugi despre starea lui socru-său, și clocotea de mânie. Se plimba de colo până colo, ca o hienă, fără a zice o vorbă. De odată se opri în fața Tincuței.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
evistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— N'a vrut să iscălească, așa-i?

Tincuța înalță din umeri.

— N'a vrut. Lasă că-i arăt eu!...

Apoi iar se învârti prin casă, și iar veni în fața ei.

— Să știi că mâine cer dela Tribunal să-l pue sub epitropie. Dacă e nebun, nebun să fie...

— De ce vorbești așa? E tată-meu.

— N'ai mai fi avut parte de el!...

Și zicând ast-fel, se apropiă de dânsa și începu să strige:

— Nu l vezi că-i nebun!... E nebun de legat!... Sunteți cu toți o casă de nebuni, și el, și tu, și tot neamul vostru!

Tincuța se sculă binișor și voi să iasă. El îi tăiă drumul.

— Unde pleci? Ai să stai aici să m'asculți.

Ea se opri în loc și se uită la dânsul:

— Vrei să-mi scurtezi viața de tot.

— Da lasă că ești neam al dracului, nu pieri cu una cu două. Am să mă duc la Tribunal...

Pe când el începea din nou, se deschise o ușe, și Mihaiu intră. Tănase, care uitase cele ce i spusese Tincuța, rămase cu gura căscată.

— Bună ziua, domnule Tănase.

El își muiă glasul de tot:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://sibiu.muzeulromanului.ro/mdr1901-1932

— Da de unde eșișI, măi nenișorule?

— Eram aici. Te rog să mă erți c'am auzit vără voia mi-a cele ce spuneai Tincuței... Ministrul mea vorbit de întâmplarea asta, însă fără să'i dea importanță. Dacă vrei, vin-o la mine să-ți explic...

Și trecură amândoi în camera lui Mihaiu.

X

După ce Tănase eși, Tincuța răsuflă. Se duse în odaia ei, și rămase la geam, uitându se în grădina desfrunzită.

O asemenea viață era cu neputință de suportat.

Incotro se întorcea cu mintea, vedea numai prăpastie: bărbatu-său îi era odios, o revoltă împotriva societății care-l tolera, împotriva lui Dumnezeu care-l ținea pe picoare: tată-său devenise egoist, copilăros, stăpânit numai de gândul moșiei. Ii trecuse prin cap ideea dispărțeniei, însă groaza de scandal o făcuse să dea înapoi înfricoșată. Ce era de făcut?

O lega de lume fata și, cu un simțimânt mai personal, Mihaiu. Insă amândoi stau oare cum în partea nestatornică a vieții. Acolea, lângă dânsa, nu era de cât necaz și chiu.

Ideea morții îi încolțise în minte de mult. Se simțea bolnavă și nădăjduia că poate să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statetransilvania.ro/mdr/1901-1932

moară curând. Dar, tinerețea lupta, și moartea venea încet.

Scena din urmă cu bărbatu-său o revolta, o exaspera. Mihaiu auzise cum era tratată în casa ei, și, în loc să-i fie recunoscătoare că pusese capăt injuriilor, se simțea umilită, înjosorată: cât putuse să sufere ea singură, fără ca alții să știe, suferise; dar să fie batjocorită aproape în fața lui Mihaiu, în auzul lui, i se părea cu neputință de răbdat.

Deschise geamurile și respiră cu putere. Îi era cald. Se desfăcu la gât și-și puse coatele pe marginea ferestrei, gândindu-se. Ce fără de șart mai era și lumea asta! Cine e fericit într'ânsa? Violenții și apoplecticii. Cei blânzi și fără voință sunt victime. Dar fiindcă înțelegea că e așa, de ce nu-și schimba și ea firea? Însă poți să-ți schimbi firea?

Ce-ar fi fost oare, dacă s'ar fi despărțit de bărbatu-său? Scandal. Ei, și? Se cuvine să pui în cumpănă fericirea ta, cu opinia lumii? Și prinse a se gândi cum s'ar fi dus la Sașa, cum ar fi trăit aproape de Mihaiu, cât ar fi fost de devotată. Dar conu Dinu? cui să'l lase? Era hărțăgos, crud, copilăros, dar îi era tată. De câte ori lua lucrurile mai de departe, i se făcea milă de el. Și pe dânsul tot împrejurările îl aduseseră în halul în care era, împrejurările și lipsa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

de voință. Lipsa de voință. Ce vorbă și asta! Cine era vinovat de lipsa lui de voință? Natura, Dumnezeu. Dar un Dumnezeu care face asemenea lucruri nedrepte e o ființă immorală. Atunci la cine să-ți mai întorci ochii? La nimeni. La pământ. La neființă.

Logic, așa părea. Insă îi era drag Mihaiu. Ce drag îi era!

Se simți coprinsă de frig, dar urmă cu încăpățânare să se gândească la Mihaiu. Pe al doilea plan al conștiinții se ivea umbra morții. O dedublare a personalității sale morale o făcea să aspire cu o parte către fericire, iar cu alta către moarte. Pe când se gândea la Mihaiu, ideea că ar putea să răcească desfăcu rândurile planului întâi al conștiinții și răsări luminoasă înaintea tutulor. Ce bine ar fi fost! Să moară de moarte bună, dar repede; să înceteze de a mai suferi.

Ușa se deschise încet și Zoițica intră. Ea rămase în mijlocul odăii, strângând din umeri. Tincuța închise geamurile cu grabă și chiemă pe fată la dânsa. Se uită la ea lung, gândindu-se într'o clipă la o infinitate de lucruri. Cu cine semăna? Ar fi putut să semene cu tată-său. O mișcare nervoasă o făcu să dea pe Zoițica la o parte, și, repede, iar s'o apropie de dânsa. Fata simți obrazul mame-sei rece, mâinile reci.

— Ești înghețată de frig, mamă. Ai fost afară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.arsmilitaria.ro/mdr/1901-1932

— Nu, dragă : am deschis fereastra să mai schimb aerul.

Fetița se duse la sobă, luă cu mâinile ei micuțe un lemn și-l puse pe foc, mai puse unul și încă unul ; apoi strânse portița și se scuturâ pe vârful degetelor, cu gravitate.

Tincuța o privea, dusă pe gânduri. Ochii ei părcau a zice copilei : «care va fi și soarta ta ! pe ce mâini vei încăpea ! » Atunci ideea morții o înfioră. Chemă fata, o luă în brațe și o sărută, strângând-o la piept cu o nespusă milă.

Când reîntâlni pe Mihaiu, se simți stângace, încurcată. Nu îndrăsnea să-l privească ca să nu vadă ochii lui compătimitori. Ideea umilinții se împletea în mintea ei, ca o mașinărie complicată, cu atâtea roate și roticele sufletești, ce o făceau să sufere. Ceeace părea amor propriu rănit, era numai o blândă închipuire de sine : voia să se păstreze, în imaginele lui, curată, desfăcută de orice legătură trivială. Și cuvintele lui bărbatu-său, zise în cazul lui Mihaiu, o pătaseră.

A doua zi, Ministrul și Mihaiu plecară.

Tincuța, dela geam, se uită lung în urma lor.

Când ei perirâ în zare, ea rămase în colțul ferestrei, privind departe în văzduhul fumuriu, fără nici o legătură între ea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaroman.ro/mor1901-1932

și lume. Îi resări în minte o imagine bizară : *Iulie Guicciardi*, și o cută misterioasă de rochie: rochia ei din oglindă...

XI

La o lună după cele întâmplate până aci, Mihaiu, cu soră-sa și cumnatu-său, călătoreau din nou spre Tincuța, de astădată însă ca s'o ducă la groapă.

O depeșă a lui Scatiu, cu două zile înnainte, îi chiema și-i ruga să aducă doi doctori, cei mai mari din București, «fără a se uita la preț» : o altă depeșă, iscălită «cel mai nenorocit om», îi vestea că «totul s'a sfârșit».

Era prin luna lui Ianuarie. Gerul înlemnise toată calea. Prin gară umbla lumea nepăsătoare. Ulițele pustii scârțâiau sub picioarele rarilor trecători. Câte o sanie goală, cu doui bouleni piperniciți, mergea spre barieră.

Nici odată nu văzuse Mihaiu tirea tristă a lucrurilor, intr'o lumină mai potrivită. Grămădiți câte trei în sania lui Scatiu, tăceau. Fiecare se simțea apăsat de apropiata înfățișare a morții.

In adevăr, se vedea de departe poarta lui Scatiu îmbrăcată într'o învelitoare neagră monumentală. Câteva birji intrau și eșiau fără rost goale sau cu lume necunoscută.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Cea d'intâi persoană de care deteră, fu Coana Profira. La sunetul clopoțeilor, ca eși din odaea ei de jos și începu să se boccască. Îi sărută pe câte trei pe amândoi obrajii, cântând aceeași melopee cadențată: «Tincuțo, mamă! — Tincuțo mamă!»

Când dânșii se duseră sus, ca chiemă pe Costea la dânsa, puse mâinile în șolduri și începu să-l judece:

— Da ăștia ce mai caută?

— Or fi venit pentru moartea Cuconiței.

— Pentru moartea Cuconiței, ha? Da locantă nu e în târg,—ducă-se la locantă! Ce caută pe urechile lu fii-meu? Tot el, sireacu!

Slugile fiind ocupate, iar Tincuța moartă, Coana Profira pusese mâna pe chei: astfel, toată ziua era beată.

Pe când Mihaiu și Sașa se urcau sus, Scatiu le eși înnainte. Roșu, cu genele umflate, cu gulerul cămășii în negru, părea mai hidos decât de obiceiu. Se aruncă de gâtul lui Mateiu, și cât era de lung și de bleg, începu să se boccască și el, ca mamă-sa cu glas mare și cu radicale:

— Am pierdut-o, vere Mateiu, am pierdut-o! S'a dus de la noi, verișoară Sașo! M'a lăsat singur, m'a abandonat: nenorocitul de mine!

Și, cu ochii închiși, cu pumnul la frunte,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuro.ro/mor1901-1932

scrâșnind din dinți, merse înnaintea lor, ducând-ui spre salonul în care era moart'a.

La vederea chipului Tinceței, ridicat sus pe pernă, alb, senin, cu majestatea morții întipărită în toate liniile, Mihaiu simți un val de durere că i se urcă în piept și că-l podidește plânsul, cu hohot. Rămase lângă ușă, cu ochii în batistă, plângând fără să se mai poată stăpâni. Sașa luase un scaun și se așezase în fața răposatei, pe când Mateiu se uita la dânsa.

Intrată în stăpânirea liniștei pe veci, s'ar fi zis că Tinceța nu murise, ci numai trecuse în lumea ei cea dreaptă. Cu mâinile strânse pe piept și cu flori în jurul capului, părea că adormise, gătinduse. Făcliile ce ardeau și vârful pantofilor noi, ce eșiau de sub rochie; mirosul de tămâie; batiste înmuiate în apă de Colonia; aerul de groază al celor dinprejur, înjosorau oare cum rece frumusețe a morții. Viața ei chinuită se stinsese încet, prelung, fără să lase în formele de acum decât întipărirea celui din urmă moment al conștiinței, că încetează de a suferi. Dânsa murise cu noțiunea clară a fericirei de a nu mai fi.

Și când acestea se citeau pe chipul ei, Tănase se credea dator s'o căineze că a murit. După ce mai da o raită pe la cumpărături, unde număra lumânările aduse din târg, intra în salon și începea să geamă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/mdr/1901-1932

— Ah, nevastă, de ce m'ai lăsat tu pe mine!

Apoi, văzând pe Zoiţica cu ochii plini de lacrămi alături de Saşa, o îndemnă să plângă:

— Plângi, plângi, nenorocită orfană! Mamă ca a ta, puţini au avut în lumea asta...

Şi acolea pe loc, se întorcea către femeea dela capul moartei şi-i zicea, lung şi tărăgănat:

— Mario, rupe feştila de la făclia aia, că pătează covoru.

Cei doi trei oameni, cu sufletul la locul lui, ce erau de faţă, se simţeau desgustaţi de atâta nesimţire şi prefăcătorie. El eşea liniştit, se ducea în biurou, unde deschidea casa de bani, scotea sticla cu rom şi bea din plin, ca să i treacă de inimă rea.

In mijlocul celei mai mari tăceri, se auzi deodată glasul lui Scatiu strigând:

— Fugi! Să nu te văd înaintea ochilor, cobe! Luaţi-l! daţi-l afară!

Mateiu eşi în vârful degetelor să vadă ce se petrecea.

In faţa lui Scatiu, care urla furios, un om bătrân, căzut în genuchi, se ruga de el să-l lase să intre. Mateiu recunoscu pe Stoica ţiganul, fostul vizitiu al lui Conu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista Viața Românească 1902–1932

Dinu. Se duse la Scatiu și-l luă de braț, recând cu el într'o odae vecină.

Stoica intră plin de zăpadă, își lăsă căciula la ușă, se apropie de moartă sughițând, și-i sărută mâna. Apoi se uită la dânsa, clătinând din cap. I se înnodau lacrimile în barbă. El nu putea rosti decât un singur cuvânt: «Stăpânică, stăpânică». Se retrase și se făcu nevăzut.

Cât despre conu Dinu, nimeni nu se îngrijea de el. Părăsit în voea slugilor, singur, neputincios, pirotea în scaunul lui, străin par'că de cele ce se petreceau împrejur. Numai când văzu pe Saşa, eşi din nesimțirea lui aparentă și începu să plângă ca un copil. Se încleștase de mâinile ei, rugând-o să-l ia cu dânsa:

— Să nu mă lași, fetițo, să nu mă lași, că mă omoară și pe mine.

O adevărată teroare îl coprinsese, din ceasul când văzuse pe Tănase intrând la dânsul, cu vestea că Tincuța murise. Gemetele, urletele, blestemele lui, înfricoșaseră pe Conu Dinu mai mult decât știrea ce-i aducea.

Saşa căută să-l liniștească, făgăduindu-i că se va întoarce peste puține zile și-l va lua cu dânsa la București. Bătrânul o privi disperat:

— Va să zică mă lași...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Ea încercă să-i dovedească că nu era cu putință să-l ridice numai decât din casa lui Scatiu, fără să-i dea bănuelí. Conu Dinu nu mai răspunse nimic, ci rămase cu ochii în pământ.

Nepoată-sa îl privia în tăcere, gândinduse ce era de făcut. Se vedea bine că bătrânul învârtea ceva prin minte. Ea se temea să nu-și pună și el capăt zilelor. Căută din nou să l încredințeze că nu se duce la București decât ca să-i pregătească odaea. El tăcu.

Inmormântarea Tincuței se petrecu în aceleași condițiuni de solemnitate și declamare. Totul era bogat, dar totul ținea de reclamă și de fală. In urma carului funebru mergea Tănase, între Mateiu și Mihaiu. La fie-care răspântie, Scatiu se credea dator să sperie lumea cu gemete. Își pusese în minte, fiindcă așa îi convenea, să facă răspunzător de moartea Tincuței pe un biet doctor jidan. Își cânta vorbele pe nas, ca un țârcovnic :

— Unde o duceți !... Să nu o treceți pe sub ferestrele mișelului !... Bănică ! Nae ! Vasile !

Numele îngrijitorilor de pe la moșii erau astfel invocate la fiecare colț de uliță, ca mărturie a durerii ce-l copleșea,—în fond însă pentru ca să se vadă puterea și bogăția lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

La coborârea sicriului în mormânt, Scatiu păru că înnebunește. In fantasia lui excitată de alcool și de plânsetele sincere ale celor-lalți, acest act al punerei în pământ, în adevăr cel mai mișcător din toate, i se înfățișă într'un mod atât de ciudat, în cât nu-și mai putea stăpâni urletele. Era conștiința soartei noastre comune, care revolta viața vînjoasă și violentă din el.

Mateiu, enervat, îl strânse de braț:

— Nu mai striga așa!

Glasul lui poruncitor păru că suggestionează pe Scatiu. El tăcu de-odată: luă o mână de pământ înghețat și o aruncă în groapă. Când totul se sfârși, plecă repede spre sanie, încovoiat și tăcut. Se învăli cu tartanul pe poiiare, dând din cap:

— S'o ia dracu de viață!...

Apoi, adresându-se vizitiului:

— Haide băcte.

XII

De la vestea ce i-o adusese Mihaiu, că țăranii lui reclamaseră Ministrului, Conu Dinu nu mai avea pace. Se gândea în toate felurile cum să fugă. Era pe jumătate olog, astfel că nu putea să easă în târg și să plece de acolo drept la moșie.

In luna din urmă, pe când Tincuța era bolnavă, Conu Dinu trimisese într'o zi să-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramaniei.ro/mdir 1902-1932

cheme un birjar. Il tocmise cu 30 de lei să-l ducă la Ciulniței.

Făcu această încercare, pe față, sperând că Scatiu nu va îndrăsni să-l oprească Dar se înșelă : Scatiu îndrăsni, ba dete și o pereche de palme birjarului.

De atunci, bătrânul se concentră în sine și deveni mai blând.

După moartea Tincuței, ceru să vadă pe ginere-său. Il rugă binișor să-i trimită un croitor ca să-și facă haine negre. După câteva zile iar voi să vadă. Ii vorbi despre fetiță, rugându-l s'o trimită la București, la Sașa. Scatiu ii împlini toate gusturile, sau îi făgăduia să i le împlinească, dar totdeauna cu aceiași condiție : să nu mai încerce să plece.

Intr'o dimineață, Conu Dinu îi ceru sania să se ducă la bae.

— Bucuros. Vrei să ți dau și pe Costea să te ajute?

— Cum vrei.

— Ba nu : cum vrei dumneata.

Bătrânul se gândi. N'avea nici o nevoe de Costea, dar ținea să nu deștepte bănueli.

— Doar să mă ajute să mă urc în sanie. La bae, m'o da jos un om.

— Va să zică nu-ți trebue

— Nu.

Tănase porunci să înhame caii. Conu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaraisnoi.ro/mgn1901-1932

Dinu își puse o pereche de pantofi groși, își luă șuba și căciula, dete femeei să-i așeze în sanie peria de cap și prosoapele, și ast-fel, ajutat de fecior, plecă.

De multă vreme nu eșise din casă. Aerul rece îl însufleți. Vorbi vizitiului cu interes de tot ce întâlnea în cale, dar vizitiul răspundea numai cu gura jumătate: era dăscălit de Scatiu

La poarta băilor stau câteva birji. Sania lui Conu Dinu intră în ogradă, el se dete jos cu mare grijă, și intră înnăuntru. Sania întoarse și se puse să-l aștepte.

Dar după puțin timp bătrânul deschise ușa și chemă pe vizitiu.

— Ia ascultă, fă bunătate, te rog, dă o fugă până acasă și adu-mi briciurile: cerele la Maria, și aici, dă-le îngrijitorului, pentru mine.

Vizitiul porni numai decât. El îl pândi până ce se depărtă; apoi spuse băiașului că are puțină treabă în târg, îl rugă să l urce într'o sanie de birje și să primească briciurile în numele lui, că se întoarce.

De îndată ce fu singur cu birjarul, îi zice:

— Măi băete, tu ești stăpânul săniei?

— Eu, cucoane.

— Ai cai buni?

— Buni de tot.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaroms.ro/mdrr1901-1932

— Poți să înhami numai decât și pe cei lalți doi și să mă duci la Ciulnița ?

— Numai cât te-ai șterge la ochi, Cucoane.

— Câte parale vrei ?

Birjarul se gândi.

— E cam departe... sânt două poști bune... vreme de iarnă...

— Scurt, scurt, cât vrei ?

— Să-mi dai doi poli, boerule.

— Bine. Mișcă-te.

Bidivii o rupseră la fugă. După cinci minute intrau într'o curte jidovească, plină de zăpadă bătătorită. Birjarul scoase alți doi căluței, îi înhămă înnaintea celorlalți și porniră.

Conu Dinu își ridicase gulerul dela blană până peste cap, ascunzându-se de teamă să nu l cunoască cineva.

Când fură afară din oraș și dete cu ochii de întinderea lucie a câmpului, i se păru că întinerește. De doi ani îl țineau închis ! De doi ani nu mai răsuflase în lumina largă a șesului ! Drumul pe unde mergeau îl cunoștea din copilărie ; știa numele tutulor satelor, al tutulor popasurilor ; copaci erau desfrunziți și triști,—și totuși lui îi părură toate noi, toate frumoase.

— Ia ascultă, birjar: știi să mâi ?

— Știu cucoane.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdrr1901-1932

— Dacă știi, să te văd. Am zis 40 de lei : îți dau 50.

La așa vorbă duioasă, biciul învăluea dintr'o dată pe rotași și pe innaintași, iar sania sbura pe pârtia drumului.

Cu cât mergeau mai repede, cu atât emoțiunea lui Conu Dinu creștea. I se părea că-l ajunge Scatiu de pe urmă. La fiecare minut se uita îndărăt.

Și avea dreptate să se teamă

Vizitiul, venind să ceară bricile, dăduse oarecari bănueli lui Scatiu, fiindcă el știa că socru său nu se mai rădea de mult și își tăia barba cu foarfecele : cu toate astea nu zise nimic. Se mulțumi să întrebe pe vizitiu dacă în adevăr îl lăsase la bac.

Acesta, sigur de sine, se întorsese după vorba lui Conu Dinu și dase pachetul în mâna îngrijitorului ; apoi se pusese să aștepte Însă, după vreun ceas, răsbit de frig, se coborâse din sanie și se preumbla de colo până colo isbindu-și mâinile de umeri. Câteodată își arunca ochii înnăuntru, doar l'o vedea cineva. Și în adevăr, intendentul băilor, știind că nu mai e nimeni înnăuntru, eși la el și-l întrebă pe cine aștepta.

Când înțelese el că Conu Dinu fugise, sări pe capră și plecă în goana cailor :

— Tiii !... e rău de mine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro/1901-1932

Intră pe poartă ca un năuc, lăsă hăţurile şi se duse la stăpânu-său într'un suflet:

— Cucoane, boe ul cel bătrân a fugit!..

Scatiu sări în sus.

— Unde a fugit? cum a fugit?

— Nu ştiu, vai de maica mea! L'am lăsat la bae... şi am venit după brice. Când m'am întors înnapoi, eu il ţineam că-i înnăuntru... De unde să ştiu eu?...

Scatiu il privi o clipă chiorîş, apoi se repezi la el şi-l luă la bătae:

— Te-ai vândut lui, mişelule! .. Stai că te învăţ eu minte.

Stăpânul da ca un orb, iar sluga se apăra cu am ndouă mâinile duse la cap.

— Iartă-mă, boerule, c'am greşit.. nu-s vinovat.

— Să înhami caii numai decât, ticălosule! Pe câte patru, m'ai înţeles?

Vizitiul se repezi la grajd, iar Scatiu se duse să-şi ia blana, par'că nimic nu se întâmplase între ei.

După zece minute eşiau pe poartă ca o vijelie. In goana lor nebună peste câmp, treceau văi, dealuri, gârle îngheţate, alergând după sania lui Conu Dinu. La fiecare cinci minute, Scatiu se ridica în picioare sau îşi întindea gâtul în vânt, ca un copoiu, să prindă urma fugarilor. Lumea de pe la cârciume, care văzuse trecând cele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.transilvania.ro/index1901-1932

două sănii, ca două vârtejiuri, se uita mirată după ele.

Innainte de a ajunge la Ciulniței, Conu Dinu se opri o clipă în satul Balta, cu ai cărui locuitori avusese Tănase altă-dată proces și cu care nici acum nu trăia bine, și le spuse în fuga să vie la curte. Prin satul lui de asemenea se opri la două trei case și chemă pe oameni.

In vreme de iarnă, țăranii robotesc prin prejurul casii, mai dreg câte ceva, mai stau la cârciumă, după cum se întâmplă. Vestea se răspândi prin sat ca fulgerul.

Nae Eftimiu și Aglaea rămaseră încremeniți când deteră cu ochii de Conu Dinu. Alergară să-l coboare din sanie, uitându-se unul la altul.

— Da ce-i asta, unchiule ?

Bătrînul le aruncă o privire încruntată.

— Ce să fie, nepoate: ia am venit la mine acasă.

Il urcară sus, îl duseră în vechea lui odae, care acum devenise odaea lui Scatiu, îi aprinseră foc. Aglaea îi dete dulceață, ca și cum ar fi fost cei mai supuși ai lui slujitori.

Conu Dinu zări pantofii lui Scatiu, de marginea patului. Fără a zice o vorbă, îi ridică de jos cu bastonul și-i aruncă în foc. Aglaea îl privia, cu ochii holbați :

— Da ce faci, unchiule ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Asta-i treaba mea. Fă bunătate și schimbă patul, scoate afară plapama, și salteaua, și mindirul, să iasă mirosul de mitocan, m'ai înțeles!?

Aglaca înțelese, că n'avea încotro. Se supuse, dar cu mânie. Dacă Scatiu era stăpân pe veniturile moșii, Aglaea era stăpână pe curte. Vechia prietenie cu Tănase se urma și acum sub ochiul binevoitor al d-lui Eftimiu, și în virtutea acestei prietenii dânsa făcea ce vrea.

Bătrânul ceru să-i aducă un fotoliu, se desbrăcă de șubă și șezu la o masă, gândindu-se.

— Așa!... zise el, cu mulțumire.

Odată ajuns la moșie, i se părea că a intrat în împărăția lui: aici nu se mai temea de Scatiu.

In vremea asta, toată lumea din curte era în mișcare. Nimeni nu înțelegea ce se petrecea, dar fiecare se simțea în neliniște. Vătașii vechi fuseseră înlocuiți cu alții, oameni de încredere de-ai lui Tănase, care aduseseră pe săteni la disperare. Leșile erau prefăcute, după ideile noului stăpân, hambarele mutate din loc; până și argații nu mai erau aceiași.

Pe când slugile lui Tănase se adunau să vadă ce se petrece, țăranii intrau pâlcuri pâlcuri în curte, vorbind între dânșii:

— A venit boeru, mă?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndrr1901-1932

— A venit, mă.
— Mare scofală!...
— Da nu Scatiu mă.
— D'apoi cine ?
— Boeru nostru.
— Conu Dinu ?
— Păi cum. Vezi răclămația noastră!
— Da de unde știi tu, măi Tudosi?
— D'apăi că l'am văzut, măi băete.

Oamenii nu prea vreau să creadă, fiindcă știau că-l ține zălog Scatiu la oraș.

Pe când ei vorbeau astfel între dânșii, se auziră clopoțeii dela o sanie de pe drum: ajungea Tănase în goana cailor.

De îndată ce intră în curte, el înțelese cum stau lucrurile. Era galben-verde de mânie. Se ridică în picioare și se uită la săteni.

— Ce vreți dumneavoastră, oameni buni?

Ei își scoaseră căciulele și se apropiară domol de dânsul.

— Bnnă vremea, coane.
— Ei, Ce-i ?
— Păi ce să hie .. Ia mai veniserăm pe la curte și noi... c'am auzit c'a sosit boerul cel bătrân
— A sosit, da-i cam bolnav. Veniți mai spre seară.

Și sări din sanie ducându-se sus.

Cum intră în casă, își desbrăcă blana și dete năvală la socru-său.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Cu multă plecăciune boerule.

Conu Dinu sta tot la masă. Cum îl văzu își întoarse privirea în altă parte și răspunse pe același ton :

— Mulțumim dumitale

Tănase încuiă ușa. Bătrânul începu să strige :

— Nu 'ncuia ușa ! nu 'ncuia ușa !

— Nu urla așa, c'avem de furcă amândoi.

— Nu 'ncuia ușa !

— Mi-ai fugit de-acasă, ha ?

— Nu 'ncuia ușa.

Ochii bătrânului stau să-i iasă din cap. El striga cât îl lua gura, repetând aceleași cuvinte : «nu 'ncuia ușa». Scatiu fu silit să descue ușa.

— Pentru ce mi-ai plecat de acasă, boerule ?

Conu Dinu păru că se liniștește.

— Pentru că așa am vrut.

— Așa ai vrut ! ?

— Da.

— Așa ?! Stai că te 'nvăț eu minte.

Și zicându-astfel, se sculă și chiemă pe Nae.

— Spune lui Chiru să vie 'ncoace cu Ilie,—și să schimbe caii.

Nae îl luă la o parte și-i șopti ceva la ureche. Tănase se repezi afară, la oameni, furios.

— Măi fraților, vreți se vede să m'adu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

ceți la disperare. Ce căutați în curtea mea!... Duceți-vă la ministru!

Unii dintre săteni plecară; alții nu.

— Pe noi ne-a chemat boerul nostru.

Scatiu începu să sbiere:

— Boerul vostru!... Chivule, Ilie, dați-i afară! afară!

Vătășeii luară lumea mai cu bine mai cu rău și o scoaseră afară din curte, închizând porțile. Scatiu se întoarse la socru-său, urmat de cei doi inși.

— Acuma, tată socrule, să ne răfuim amândoi. Puneți mâna pe el, mă.

Bătrânul văzuse de pe fereastră cum îl părăsiseră țăranii, și, neavând nici o putere, își plecase capul pe masă și plângea. Cei doi vătași puseră mâna pe el. Scatiu poruncea.

— Dați-i șuba și aduceți un curmeiu.

Vătașii aduseră blana și frânghiuța.

— Legați-l.

Chiru îl înfășură în blană și l legă cu frânghia pe d'asupra. Apoi îl luară pe sus să-l pue în sanie. Caii însă nu erau gata. Așteptând, ei puteră vedea, cu toții, peste gard, că sătenii nu se risipiseră, ci așteptau. Atunci Tănase porunci celor două slugi să-și aducă pușcile.

Când sania fu gata, așezară pe bătrân, ca pe un sac, într'un colț, Scatiu se sui a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

lături, Chiru pe capră, lângă vizitiu, iar Ilie în coadă. Astfel, porniră.

Insă în loc să iasă pe poarta cea mare, sania trecu pe sub leși, în fuga cailor, și se îndreptă spre poarta de la arman. Sătenii, care ațineau drumul, înțeleseră gândul lui Scatiu și o porniră în goană în partea aceea. Cei mai sprinteni ajunseră la timp și deteră să apuce caii înaintași de dârlogi, dar caii, tineri, se ferira, speriați, și se strecurară printre lume. Oamenii blestemau și mai alergau în urma sănii, doar ca să și verse focul,—când, de departe, văzură venind înnaintea fugarilor alți oameni, din alt sat: erau țăranii din Balta.

Scatiu, care înțelese primejdia, zise lui Chiru să tragă un foc în vânt, iar vizitiului să dea gură cailor. Insă sperietura puștii, în loc să le fie de a bună, mai rău le strică. Băltenii ațineră drumul cailor, strigând. Scatiu apucă hățurile din mâna vizitiului și voi s'o ia peste câmp,—dar unul din înnaintași, dând în șanțul șoselei, căzu. Atâta fu destul ca să pună mâna oamenii pe el. Calul se sculă, târâ pe un flăcău prin zăpadă, însă fără spor. Repede sania fu înconjurată din toate părțile. Scatiu sări jos, luă pușca din mâna lui Chiru și dete să se apere. O lovitură de ciomag peste braț, venită ca din cer, îl făcu să scape

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

pușca și s'o rupă la fugă. Lumea după el. Fu ajuns și culcat la pământ, fără să se știe de căzu singur sau îl răsturnară ceilalți.

Ce se petrecu atunci, nimeni nu-și putea da seama. Într'o clipă, îl făcură fărâmele, fără sgomot, fără vaete.

Ancheta judecătorească găsi, în creerii lui turtiți, pietre, cuie, o basma ruptă pe care furia poporului le adusese ca o apă mare.

Pe când oamenii se întorceau să judece pe vătășei, doi dintre dânșii reveneau la cadavrul lui Scatiu, aprinși de ură, și-i dau cu tocul cismei în cap. Unul era Lefter, din procesul Bălțenilor; altul Stoica țiganul din Ciulnița. Unul avea de răsbunat bicele de pe obraz; altul moartea lui Forgaș.

Iar Conu Dinu rămase să trăească mai departe, olog și singur, însă stăpân ca mai 'nnainte pe pământ, pe pământul care-i fusese atât de drag, în care se născuse, pe care trăise și în care avea să se odihnească pe veci, cu credință că acolo îi va fi bine, că în această γῆ-μήτηρ va găsi, ca cei vechi, nemurire, răsplată și pedeapsă.

BIBLIOTECA ASTRA
SIBIU